

יא (ב) קדושים תהיו. היו פרושים מן העריות ומן הענינים שכל נקום שאתה מולא גדר ערוה
 אתה מולא קדושה (רש"י), אבל צמורת בהגים רחיתי סתם, פרושים
 תהיו, וכן שנו שם, והתקדשתם והייחס קדושים כי קדוש אני ה', כשם שאני קדוש כך אתם
 תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים, ולפי דעתי אין הפרשיות הזו לפרוש
 מן העריות כדברי רש"י, אבל הפרשיות היא המוכרת ככל נקום בתלמוד שנעלמי נקראים
 פרושים, והענין כי התורה הזוהירה צעירות וצמולכים האסורים והתיירה הזיהה איש צאטמו ולחילת
 הצצר והיין, אם כן ימלא צעל החאורה נקום להיות שטוף צומת אשתו או נשיו הרצות ולהיות
 כסובאי יין ומזוללי צצר לנו וידבר כדלנו ככל הנבלות שלא הוצר איסור זה צמורה, והנה יהיה
 נבל צמרות התורה, לפיכך צא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, ולזה נדריך כללי
 שניהם פרושים מן המותרות, למעט צמטגל כענין שאמרו שלא יהיו תלמידי חכמים מלזים אלא
 נשותיהן כתרנוולין ולא ישמש אלא כפי הדרך צקיום המלזו מוננו, ויקדש עצמו מן היין צמיעטו
 כמו שקרא הכתוב הנזיר קדוש, ויצבור הרעות הנזכרות מוננו צמורה צמל ובלוט, וכן יפריש עצמו
 מן הטומאה אעפ"י שלא הוצרכו מוננה צמורה כענין שהאסירו צגדי עם הארץ מדרם לפרושים,
 וכמו שקרא הנזיר קדוש צממרו ומטומאת הות גם כן, וגם ישמור פיו ולשונו מהתמעל צרצוי האכילה
 הגסה ומן הדבור הממאס כענין שהוצר צמחוב וכל פה דובר נבלה, ויקדש עצמו צזה עד שיגיע
 לפרשיות כמו שאמרו על ר' חייא שלא שח שיחה בטלה וצבילא צהן צזה המלזו
 האת הכללית אחרי שפרט כל הענינות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס בכל זאת הלזוהה הנקיות
 צדייו וגופו, כמו שאמרו והתקדשתם אלו מים ראשוניים והייחס קדושים אלו מים אחרונים כי קדוש
 זה שמן ערב, כי אעפ"י שאלו מלות מדצריהם עיקר הכתוב צבילא צזה יזהיר שניהם נקיים וצמורים
 ופרושים וממון צני אדם שהם מולכלים עצמם צמותרות וצביעורים, וכן דרך התורה לצמצו ולכלול
 צבילא צזה, כי אחרי הזהרת פרטי הדינין וכל משא ומתן צנין צני אדם לא תגנוב ולא תגזול ולא
 חוננו ושאר האזהרות אמר בכלל ועשית הישר והטוב, שיכניס צעשה הישר וההשוי, וכל לפנים מותרת
 הדין לרלון צמרי, וכן צצבת אסר המלכות צלאו והטרמים צעשה כללי שנאמר צמרות, ועשם
 הכתוב שאמר כי קדוש אני ה' אלהיכם לומר שאנחנו נוכח לדבקה צו צהיותינו קדושים, והנה הוא
 זה כענין הדבור הראשון צי הדצרות (הרמב"ן); ושפיר טען ע"ז צקרנן אהרן, כי מי שאוסר עצמו
 צמותר לו זה מסיד יקרא לא קדוש, והקדושה היא מדרגה למעלה מהחסידות, ולזה לדעתי מנה
 שכיורו מויל צממנס פרושים תהיו הוא לצבאר לנו גדר הקדושה, שהיא היותו פרוש ומכל הנאה צממית,
 חם. צצהיותו פועל מהצמנות המותר לו והמוכרת לצד ינטרך להיותו פרוש צעת הפעולה שלא ישתף
 צו שום הנאה וערצות צממית, ולא יתעורר אלי' למלחות תאורה צממית כלל, אלא יתעורר אלי'
 צהתעוררות שכלי לקיים מינו או אישו כפי הפעולה שיעשה, ולקיים מלות צוראו, צאותן שהוא
 פועל צכלים חומריים פעולה שכלית, וצזה יקרא שכלי הפרוש מהצממיות ומכל וכל, ולזה כיורו
 צממנס קדש עצמן צמותר לך, לומר צמותר אשר יפעל יקדים ויפריש עצמו מלשתף צו שום
 ערצות והנאה צממית כלל, אלא יפעל הפעולה מהתעוררות שכלי, ואיש כזה קדוש יאמר לו, ועז"ל
 רצינו הקדוש צצעת מיתחו כצוקק אלצעותיו, גלוי ידוע לפיכך שלא נהייתי אפי' צאלצב קטנה.
 חם שכיורו צממנס כאל פרושים תהיו וצזה מוסב לכל מנה שנאמר צמורה, כי רוב גופי תורה תלמיים
 צזאת

זאת הקדושה והפרישה להיות מתעורר בכל פעולה לקיים מלות נוראו: (ד) אל תחנו וגו' לא תעשו לכם. לא תעשו לאחריים ולא אחריכם לכם (רש"י מת"י) פירשו לא תעשו דשני פנים, לפעול עלמו ולפעול מןכם כעין לא תעשו כל מלאכה דיתרו (כ"י). יש הפרט לרש"י דין מלת אל ודין מלת לא, שמלת לא מורה הלווי הגורמת, ומלת אל הלווי בלתי גורמת, או שענין מלת לא שלילה מוחלטת (אונצנדינגטע פערנייטונג), וענין מלת אל שלילה בלתי מוחלטת (צווייטע פערנייטונג), כי יש שני מיני חיוזים ע"ז עזיבת המעשה, עזיבה מלד ההכרח (דארף ניכט), מלד המוסר (אָלל ניכט), שלילה מלד הראוי (געבארט ניכט), שלילת הרשות הגמור (צרויכט ניכט), ובלשוננו ישומשו כל אופני השלילה בדרך כלל במלת לא, הן שלילה ע"ז הספור כמו לא עשה, לא תעשה, הן ע"ז הלווי צמוכת כמו לא תרנח (דארשפט ניכט), ולפעמים בתוספת מלת תוכל כמו לא תוכל לזכות את הפסח, לא תוכל לאכל בשערך, הן שלילה מלד המוסר כמו לא תאור את העם (אָללכט ניכט), ועל הרשות הגמור לא תחן לי מאוונה (צרויכט ניכט), זהו שמוע מלת לא; ושמוע מלת אל בפרטות על השלילה מלד הראוי ונמוס (מאָגע ניכט), כמו ואל אראה צרעה, ימי ראובן ואל ימות (מאָגע ניכט), ואף צמקום שהשלילה מחוייבת מלד ההכרח והמוסר, כשישמוע שם במלת אל, לא צא להזיזי על הדבר רק בדרך אזהרה קלה כאלו היה הדבר בלתי נמנע רק מלד הראוי, והוא צמקום שאזהרה כוללת אף דברים המחייבים למעשה העצרה ואינה העצרה עצמה, שלא ילדק צום לשון שלילה הכרחית שאינם נמנעים רק מלד גדר וסייג שלא יזוא לדי עברה גופה, כמו אל תחנו אל האלילים שאמר כאן, איך זה כמו לא תעשו לכם אלילים (לקמן כ"ו) שהיא עשיית אלילים והוא נמנע גמור, אבל הפני' אל אלילים אינה עצרת האלילים אלא שהפני' אליהם מציא לדי עבודה, לכן אמר לשון אל, ובסיפא דקרא אמר ואלהי תמכה לא תעשו לכם, שעשיית תמכה ע"ז גופה, לכן אמר בלשון לא, וכן אל תפנו אל האזנות אל תבקשו לנמוס צום אמר צמייט בלשון אל שהפני' אליהם והבקשת להשתל עמהם אינם צמנעם מעשה אוב וידעוני, וכן אל תחלל בחד לזנוטה (לקמן כ"ט), לא אמר לא תחן בחד לזנות שהוא נמנע גמור אבל אל תחלל דהיינו הפקר שלא יפקיר את צמו ללכת בדרך לזה המציא לדי זונה אבל ישמור אותה וישם עיניו עלי', אל תונו איש את אחיו (שם כ"ה), שאפי' פחות מנשות חסור לזנות כל שהוא דרך אונאה, אל תקח מאתו נשך ותרכיב (שם ל"ו), שאפי' חזק רכית או רכית דברים חסור, וכן אל תאכלו מננו נא, עונש"ם, וכיוצא צום כולם ירנה במלת אל להזיזי גם על אותן הדברים שראוי שימנעו מלד הראוי לא מלד חיוז גמור, ומשום כך הולדכו רבותיו ז"ל לומר, השמיר, פן, ואל, אינן אלא לית, עצולת דבריהם היה צמנעם שאזהרת אל למה שמשמעותו רק שלילה מלד הראוי אינו לית גמורה, וכפי מה שהיתה צמנת סברה שאין לוקח על לאו שצאל (עירובין י"ז), עי"ם חמנית העולה וזה שאין צמורח אל שלילה מוכרחת כמו במלת לא, ולזה אם הילד אמרה (ת"א ג') אל מתיאורו, ושלמה אמר לא מתיאורו: (ז) יאבל ביום השלישי וגו'. מנהו ענין לחוץ למקומו (רש"י), והרא"ם האריך מלד ציטוי המקראות דפרשת לו וכו' ע"ש, ובכל דבריו לא זכיתי להזין ענין חוץ למקומו בלישנא דקרא דקאמר ציום השלישי שהוא על הזמן, ועיינתי צבוגיא דזמנים (כ"ט) דלסיק רצא התם דכלהו מקרא דפ' לו אחי, רישא דקרא האכל יאכל ציום השלישי לא ירנה ממשצת חוץ לזמנו, וסיפא דקרא לא יחשז לו פגול יהיה צממשצת חוץ למקומו, וקרא דידן דפ' קדושים אחי לרצוי ענין שיהא משולש, והאריבו שם צתום' (ד"ה למקום), צאור ענין משולש, וזה לישנא דקרא דידן כששטי' אחי, ומלחתי צתום' (יומא ז' ד"ה אם עון פגול) צמס ר"ת שהש"ב ע"ד רש"י צום ע"ש, וכן צצאורי הג"א הביא ענין ממשצת חוץ לזמנו וחוץ למקומו שם צפ' לו, אבל מה שהעתיק גם ענין שיהא משולש שם בקרא דלו אינו למסקנת הש"ס דזמנים שם: (ט) ובקוצרכם, דקדוק צקולרם זר, והוא שם הפעל מן הקל (הרא"צ"ע) ור"ל לזכוונה זו אמרו בצמפרא וצקולרם פרט שקולרבו לטעים, וצקולרם פרט שקולרבו ארעיים, למדנו תרתי דצעי הקיזי של ישראל וסיקור ישראל לעלמו דוקא, ולטעים שקלרו צלי רשות צעל השדה דלא היו קיזי של ישראל, אענין מנלת וצקולרם מצמינת היותו פעל ור"ל כשאחס תהיו הקולרים, וארעיי שקלרבו דהיינו צנותן לארעיי צמתנה וקלרו ומתפלל לעלמו ואח"כ חזר ונתנו לישראל צמתנה דלא היו התצואה של ישראל אינעט מנלת וצקולרם צמנינת היותו שם, ורנה לומר כשהקיזי הוא שלכם, ע' צפי' הגריח ספי' דפאה: לא תכלה פאת ישרך, לא אמר לא תקלור פאת שדך, דאם כן הייתי אמר שגריך להניח לארבע רשות ספי' השדה כלה צקוסם, כמו לא תקיפו פאת ראשכם שכולל הפאות כולם, לכן אמר לא תכלה שהוא גמר הקיזי, למדנו שקולר הכל לצד המעט שמניח צפאה אחת (כ"ו) והא שהוליא הכתוב בלשון פאה ולא אמר לא תכלה קפה שדך שהיה הענין יותר מוצרך, נראה משום דמלת קפה יאמר גם על סוף התחום והגבול שצין אדם לצדו, כמו אשר צקה שדו, ומקלה גבול מלרס

מזרים, והייתי אומר שאין לריך ליתן פאה מכל שדה ושדה שלו כ"א מלאות השדה שהיא צפוף גבולו מקום שכלה רשותו, אבל אחת השדות המוצלעות תוך הגבול אינן מייצות צפאה, ומלת שדך הייתי אומר שהיא שם המין כמו ויהי לי שור וחמור, צבית וצפדה, והייתי לריך להניח פאה ממין השדה וצפוף גבול, לכן חספי רחמנא צלשון פאה מזה ידעינן שפיר לריך ליתן מכל שדה ושדה. כי שם פאה אינו מורה צדום מקום על סוף החמוס צנמינת שחי רשויות, כ"א אמנם על מילונות וחכמית הדבר צנמינת עלמו, וצדכרת מלת שדך נמי שם הפרט לא שם המין והיינו שמייצ ליתן מכל שדה ושדה (רש"י). ודע דעיקר הוראת פאה על הקנה (עקקע, קאנטע) שהוא חכמית הגשם, ויורה גם על הרוח והלד המתפשט על כל השטח (זייטע) כמו פאת קדמה פאת גבזה (מעשי ל"ה) זה נראה דעת הח"ק (צמחני' ג' פ"א דפאה) שנותנין פאה מתחלת השדה ומאמנעו ואין לריך להניח דוקא צפוף השדה, כפיירוש המפרשים שם. אמנם אינו מוכרח, כמ"ש הגר"א שם צדום המוספחה, ללשון נותנין שאמר ח"ק פירושו שצדיעצד אס יסוד ללשם פאה ממה שצמחלת השדה או מאמנעו, נותנין אחתו משרם פאה, ואין לריך לשייר צפוף, אבל לכתחלה גם ח"ק סובר כאידך תנאי שאין פאה רק צפוף השדה, וקרא מעיקר דינא מייירי: (י) לא חעורל. לא חטול עוללות צבה, והן יכרות, איזהו עוללות כל שאין לו לא כתף ולא נטף (רש"י) ענין כתף ונטף מנוצר צרחים כאן ור"ש צנמ' פאה, וכבר כתב הכ"מ (פ"ד ממתנת עניים ה' י"ו) שצדרי הר"ש מתיישבים יתכ. — ופירוט לא חעורל, לא חכרות העוללות, והם הקטנים כמו עולל, (לפני ח"ש) גם יקראו יונקות, חלת המלה כמו ושרשך מאחך חיים (תהלים כ"ג) שטעמו יכרות השרש, וכן מוסף פאה (ישעי"ו) יכרות הסעיק (רש"י) וכ"כ הר"אם לא חטול לא חטול העוללות כמו לא חמור לא חטול המזרות וכו' והרוב מזה המין נעשה צרמים צרמשי הגפנים שצעת הצליר אינם מנושלין רק הן צוסר או קלה מנושל ונקראת צלשון יון (דפטר"ו מיריה) זהו הנקרא עולל ועליו הזהיר-בכתוב שלא יעלנו רק יניחנו לעניים, ע"כ ולשון רמז"ן עוללות הם הענבים הקטנים הנמלאים צרמים לפעמים הנקרא צלע"ו (גוטמי"ן) זה דבר מועט צדח"י לפי הנראה צרמים שלנו. (הר"אם צם' החינוך הביאו וע"ש), לדבריהם שהעוללות הם ענבים קטנים שהם עדיין צוסר או אינם מנושלים כל לרכס, ילא לנו כי שם עוללות הוא מענין עוללתי צעפר קרני (איוב ע"ז) עיני עוללה לפש"י (איכה ג') כי החעללתי צי (צלק כ"ג) שעינים ניוול מירום גנאי וציון (אכטונגסלאז) ולזה הוגח על המינוק הכך שם עולל (מפי עורללים ויונקים, תהלים ח') להיותו עלול צנוילות ומאוס צטופט. ויהיו טעם עוללות ענבים גרועים (קרדיעערע טרויענען), וגם ענין חלישת ענבים אלו יש לכלול צלשון חעולל, מענין משרף צני עליה (וימי מ"ע) דלחונקלם ויב"ע ורש"י פי' עליה סלקת, וכן כעלות גדיש צעמו (איוב ה') התחלקות התצוזה מן השדה, וככללו שחי ההוראות האלה צמלת לא חעולל, לא חסלק ענבים גרועים כלומר לא חמלוט אחת ממוקם חצרות (דיא קרדיעערען טרויענען ניכט אצנעהמען). וכ"ו אמר, דרך הצולר להניח העוללות, ואחר גמר הצליר ישוב לקחת העוללות. והשניה נקרא חעולל, חשו שכתוב כי חצולר כעך לא חעולל אחריך (כי תלא כ"ב) כמו אחר צליך, שאם קיחת העוללות צכלל הצליר הי' אומר ולא חצולר עוללות כעך, אבל צהיותו מעשה צפני עלמו לא יסול עליו לשון צליר אלא לשון חעולל, ע"כ, ולכן רגילים לתרגם לא חעולל (קיינע נאלעזע האלטען), זה אינו, דלא לא חעולל הוא גם צשלא צנר חחלה, כגון כרם שכולו עוללות, הכל לעניים, והא דחמי צי חצולר לא חעולל, צא להורות שאין העניים זוכים ליעול עוללות קודם שצולר צעל חחלה שלשה חשכולות העושים עכ"פ רציעית, כצמחני' ז' פי"ז דפאה: ופרש ברמך, גרמי ענבים הושרים צשעת צליר (רש"י) זה כצולר חת הגרמים אז גרמי אחד או שנים הכפטיים מן האשכול נקרא פרט, וכשנופלים ג' גרמים צבת אחת אינם פרט, אבל כצולר חמותך האשכולות ומשליכם לארץ אז אשילו חלי אשכול הנמלא שם ויש צו כמה גרמים הכי הוא פרט, וכן אשכול שלם שפרט שם הוי פרט, כצולר צירושלמי, וכ"פ הרמז"ם (פ"ד מהלכות מעשר פט"ז), לפ"י אין פרט שם לגרמים האחדים כמו שרגילים לתרגמו (אייןנעלנע טרויענען) כי גרמים יחידים כל זמן שהם מחוצרים צשדה אינן נקראין פרט כ"א עוללות, כצמחני' ד' פי"ז דפאה, אבל עיקר פי' פרט כתרגום חונקלם ויב"ע חמרא, וכלשון המשנה איזהו פרט הנושר, ופרט צטי"ח כמו פרד צלית, צהפיררו צני אדם, וישרדו איש מנעל חמיו, החפרדו כל עלמותי, שהוא לשון הצלה ופריסה, והנה שם פרט על הענבים הנופלים ונפרדים ממה שהם מחוצרים צו, וחרגומו (אצפאלל) צין שפפרדו גרמים יחידים מחצון צאילן, צין שפפרד חלי אשכול מאשכול שלם שפפל לארץ, ודע זלר"ש ור"ש ר"ע צרטורה הפרט צנשירתו, חף שעידין לא הגיע לארץ הוא קדש, ואין לצעל הכרם רשות צו, ולדעת הגר"א אינו קדוש עד שפפרט אחר שכבר הגיע לארץ: חעוזב אוחם. יש צלשון עיזה שני עניים, הא' הספק וצטול המתשנה מן הדבר, כמו ועוזב צדו

צידה, שפסאיר והנימו צידה (איבערלאססען) הי' עזר וישועה, כמו עזוב מעוזב עמו (משפטים כ"ג ה') לרש"י הוא לשון עזר, וכן ויעזבו ירושלים עד המונה, ושתי עניינים אלה כלולים כאן, כי פנמיים ניח לפניהם לצד ולפעמים יעזר להם, בתצוה וכדומה ניח לפניהם והם יצו להם, ואסור לו לחלק להם צידים, והמקיים לאחד מן העניים יש צו משום גזל, ובאילנות כגון זלית וזדקל שיש סכנה צעלייתם, המיוצ עליו לעזור להם, שיריד הוא על הולאותיו מן האילן ויחלק להם, כצמחני רפ"ד דפאה ופ"ה מ"ו. ואמרו עוד צמחא מניין שספק לקט לקט, ספק שכתה שכתה ספק פאה פאה תלמוד לומר מעוזב אחס, פי' מדלח כמיז מתן רק מעוזב דלח לומר אף שיש לך זכות צו שהם ספק שלך מעוזב אחס לעניים ולא תקחם, וכן אמרו צירושלמי הנח לפניהם משלך (צ"ח) והוא עזיבה מרשותו לרשות העני, ודוגמתו בלשון אשכנזי כשהקונה לדין מאל אל הספן והמוכר אינו דמוק כל כך למכרו כעת, ולעומת הקונה לצד יומכרו יאמר (ולאססען). כאן אמר לשון מעוזב וצמחא כי מלח נאמר לבר וגו' יהי. עומש"ש צמח רבותיו: (יא) ולא תבאשו. אין נקרא מוכחם אלא המולק על האמת: ולא תשקרו. לא הזהיר על כוז לומר לא תחזרו, שכז הוא מה שלא נתקיים כמו שאמר כגון שהצטיט להטיב לאחד ולא עשה כן, כמו לא איש אל ויכז, אל תכזב שמתך, עוב רש מליש כוז, וכן כלם, ובשעת הדבור לא נמצא עדיין אם יכז ואין יאמר לא תחזרו, אבל שקר הוא צעטת הדבור שצנע שהוא יולא מפיו הוא משקר: (יב) ולא תשבועו בשמי. כל שם שיש לי לרבות כל הכנויין (רש"י מתי"ב), וע"ד האמת לא תשבועו שמי הוא השם המיוחד, ומללח את שם חלקך, הוא האלהים שמונע נחמנו כל הכנויים (רמזי"ן), וטעם דבריו יראה מדאמר' (סוטה ל"ח), גבי צרכה כהנים ושמו את שמי על צמי שמי המיוחד, לכן אמר נשום דקרא דקרא ויחלל את שם אלהיך מוכיח שאף על הכנויים הוא מוזכר, וכנ"ש הרא"ש בפ"ד דשבועות ס"י כ"ד: (יג) לא תלין פועלת שביד. להראצ"ע הוא לשון קלר והראוי שכר שכיר, והר"ו כ' כל לשון פעולה על הכוונה שיכוין העושה צמעשהו, ולהגדיל העון לא אמר שכר שכיר, אלא פעולת שכיר כלומר העני הזה השכיר עלמו עבודת אדם להחיות נפשו והפשות צ"ב כנ"ש (כי מלח) כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו, וזה נקרא פעולה; וי"ל שמה יא לרבותיו דלע"ג דכלל דוכחא אית לן שיה כסף כסף מ"נ גבי פועל אינו יולא י"ח צותן לו שיה כסף כ"ח כסף דוקא, כצמחני (צ"ח קי"ח) השוכר את הפועל לעשות עמו צתן וקאש ואמר לו תן לי שכרי ואמר לו עול מנה שעשית צמכך אין שומעין לו, כי זה העני לא עשה פעולתו אלא צמ"צ רק לפי שר"ך למוזותו לערב, דלכשיאל מפעולתו לא יהא לר"ך לירד לשוק ולחזור ולמכור ושימות צייתים צרעו, ולזה לא אמרה התורה שכר רק פעולת ר"ל המוכרן צפעולתו והוא למוזותו ולא לעשות מקנה וקנין; אמנם רש"י שם ש"י דמשה גבי פועל דוקא כסף מנע, דכל תלין שכרו כמיז מה דלחני צה"ל משנע, צאמת חמה עליו הראצ"ח צמדשויו שם, והר"ע צרעורה העתיק קרא דיין: (יד) הוכח תוכיח. שם נכח לרש"י ישמש כשם נכח כמו לנכח הל"ך, והשאל ג"כ להוראת התוכחה, ומזה תוכחה ומוכר שהוא העמדת גנות הפעולה נגד ומוכח הפועל והצמכר לו צדצרים שהוא על דרך לא עוב, כמו והוכיח אצרהם את אציונך (ראשית כ'), שהעמיד לנגדו אשר לא עוב עשה צחך עמי לגזול צחר המים (פ"ק צמחעטעללט פ"ק צמחעטעללט) וכן כאן הוכח תוכיח ר"ל שחעמיד מומו לנגד עיניו; ומה נכד הענין שהעמידתו עליו התורה צרנו צצמותה את טעמה לומר חוכיח את עמיתך, שולח את מורה על עלם הממוכח, שהמוכח מזה הוא שיהיה הממוכח מוגל לנכח דצרי המוכיח, ולא אמר הוכח תוכיח לעמיתך שהיה הרכה שיהיה דצרי המוכיח מונגים לנכח הממוכח אעפ"י שהיה ראוי יותר לומר צזה הסגנון כפי המחייב מענין שם תוכחה שהכוונה צו העמדת המוכיח את דצרי נכח המקבל לא העמדת המקבל נכח דצרי, כמו שאמר מוכיח לרשע מומו (משלי ט'), הוכח לחכם ויאסבן (שם), לא יאסב לך הוכח לו (שם ט"ו), והוכיח לנבון ויבין דעת (שם י"ט), והדומים לזה שכלם עם לנ"ד כמשפט, והיה כאן יותר מכתבד לומר הוכח תוכיח לעמיתך, אבל תורחמו הקדושה להיותה אולר המוכר העמידתו על ענין מוכרי נעלם, ומלצד המוכרן צמאמר עפ"י חונה ראשונה והנגלה, חה כשמתחיל להטות את אשירו מדרך המנונה, רוחה צמלח את שאף צומן שוכיח את זולתו, לא נבוא עליו צדרך החלט, כאלו כצד צרור לנו שטעא מצרנו, עד שגאמר לו מדוע ככה עשית הלא הוא פעל רע ומנונה, כי צזה האופן נצייש אותו צמה שהוא רוחה שכבד נדע נותו, ומלצין פני הממוכח, גם לא נשיג את המצוקש כי נציאלו צזה האופן צמכותה הרגז להעמור צצוק אף להשיב טול קורה מצין עיניך, ולא זו הדרך מוליאחו מידי עצה, לכן למדתו התורה תמצולה תוכחה שלא יצייש הממוכח, והמוכיח ישיג מצוקשו, והוא שיבוא עליו מתון כמסופק צדצד, וישאל אותו תחלה אם אמת שכתבם צפעל פלוני, צזולת החלטתה אם הוא פעל מנונה אם לא, וישאל אותו איך ומה ועל איזה אופן

נכנס צענין, ויעתק עמו וצענין לענין ציוכות שכלי עד שיתברר למחוכה גנות הענין מחליו צולח הגדת המוכיח והחודש אשר חטא עליה צהולת עלמו, הכה צזס האופן ישיג המוכיח מנזקו צלי ספק, כי עיי' שצא אליו נמתיות וכמסופק הכה הוא משאיר למצרו הרחבת זמן כדי להתיישב צדצד ואין הצוטה נכנסת עליו פתע פתאום עד שיהיה מוכן להתקלף על שכנגדו, וזהו הנרצו צמלת את שיאמר חוכים את עמיחד (לו רעדע שטעללען), דהיינו שיהיה הוא מועמד למחוכת, ולא שיהיה מחוכת מועמית לו, כ"א המחוכה הוא יהיה המדבר והמספר ואתה תהיה המקבל, וצדע"ת (פ"ו ח') הוכח. אי היה צר נש דייכסוף לא יימא לי' ולא יוכח ליה אפי' צפתרא, אלא יימא קמי' כמאן דמשמעני צמלין אחרנין וצנו אינון מלין ידבר מאן דענד ההוה חוצא הוא כך וכך וכו' לא יסלק קמי' ההוה חוצא דענד וכו' אלא יימא סתם וכו' ולא ירסום עלוי חוצא, דקצ"ה חס על יקרא דבר נש אפי' צמייצא: אה עמיחד, צתנא דצי"א (ח"א פי"ח) לעמייתך שהוה אוהבך ושהוה עונך צחורה ומתו אתה מייצ להוכיח אותו, אצל לרשע שהוה שונאך אין אתה מייצ להוכיח אותו, וגם אי אתה רשאי להוכיחו שנאמר יוסר לך לוקח לו קלון ועושים לרשע מומו, אל תוכח לך פן ישנאך, וכמאמרם (צמות ס"ה צ') כשם שמתוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מתוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע, ר"א אמר חוצה שנאמר אל תוכח לך, וצספר היראים לנא"ת (ס"י ל"ז) חס צדור הוא שלא יקבלו טוב לו לשמוק, שלא להרצות עליו עונש משוגג למיזד, משאינו מותרה למותרה: (יח) ואהבת לרעך כמוך, ר"ל כל אופני הטוב והחסד שאדם מוסכים צדעתו וגומר צלצו שראוי לו לקבל מאהובו יעשה לרעהו שהוא כל אדם, והוא, ראובן רולה משמעון אהבו שימנהג עמו כאהב נאמן צכל הדברים, וחוטב צלצו אלה הדברים והאופנים שראוי לו לשמעון להמנהג עמי, אי שיאבז אותו צמתת לא צזיוק, צ' שימנהג צי צבור תמיד כי כן ראוי להיות וכמאמר חז"ל, צבד חצרך כמוכר רצך, ג' שידרש שלומי תמיד כי כן ראוי לרעים אהובים להיות צשלוס תמיד ולדרוש איש צשלוס רעהו, ד' שיסתחף צלערי, ה' שיקבל אותו צצבר פנים יפות כשאצל לצינו, ו' שידון אותו לכף זכות צכל דבר, ז' שימנרב צגופו צאיהו ערסה קטנה צשצילי והוא ילווי צעמלו לפעמים צדבר שלא יעמל צו הרצה, ח' שימנרב להושיע לי צדבר מועט וממונוו לפעמים צעת שאלתריך צהלושה או צמתה דבר קטן ולא ימעט ממני שאלה אתה קטנה כדרך טוב איש מוכן ועלוה, ט' שלא ימנאה עליו, והוא מוסכים צשכלו וגומר, צלצו עוד דברים רבים כאלה, אצל לא יסכים צשכלו צשמעון יתן לו כל הממון שלו וכל רכשוו צאהבתו אותו, זה לא ירלה ראובן מעמו ולא יספון מאתו, כי הדעת לא יסבל זה והשכל לא ימייצ כן; והנה כל האופנים צמספרם כמשפטם אשר יספן לצב ראובן שיעשה לו שמעון אהבו, אותן צעלמן לריך שיעשה ראובן לשמעון, וצזה הוא יולא ידי חוצה אהבה שמעון צשלמות גמור, לא שלריך למסור לשמעון כל ממונו וכל ציחו עם מדרי וכליותיו וכל רכשוו צאהבתו אותו, סהרי אין רולה כאת משמעון רעהו, וז"ש ואהבת לרעך כמוך כלומר אהבה לרעך יהיה צכל אותן האופנים, כמוך, כמו שאתה מתקב את אהבה מרעך, ומעתה לא יקשה צעניין מה שנתקשו המפרשים ע"ז הפסוק איך תלוה התורה דבר שהוא נגד הטבע ואין האדם יכול לקיימו? ולצרות מן המנר הזה צצחו ופסלו צדמוקים עמוקים, כי ו"א כי כמוך על דרך הפלגה וגזומא, ו"א כי כמוך צהגאה צדבר שאתה מתקבל הגאה תמן לו, אם אתה אוהב כיום תן לו וכדומה לזה; וצמתת אין אנו לריכים אל הדמוקים האלו כי לא קשה מלת כמוך כלל, כי צזה תצטר לכו התורה כוונתה שמתוה על דבר שהוא לרך הטבע, ושכל אדם יוכל לקיימה, לא על דבר שהוא נגד הטבע ושאיין אדם יוכל לקיימה (ס' הצרית); אמנם לפי"ו המכוון צמלת, כמוך, כמו אתה, (ויח דוא), ויחסר הנשווא שהיא צקשת אהבה, לכן נראה לי צצמלת כמוך נכלל גם כן הוראת המוד והחשק אל הדבר, ומענין כמה לך צצרי (תהלים ס"ו), ופי' שנים צהולת כמוך, ומעמו כמו שאתה תממוד ומתאוה (ויח ד' דוא ז' ווישעספ): (יש) לא תרביע, לרד"ק הוא מתרגום ותרצן חמת רגל צלעס, ורצעת, והוא רציחת צהתה על רגליו לשכרו, ומשמע גם לצעילת הצע"ת, ויש להוסיף עוד, שצסיףך אחון יש צו לשון עצור, ומענין שורו עזר, (כמו כצס כצצ) ומעמו רציחה לעזר, (לור צעגאטערונג צריינגען) ומרציע צהפעיל לפי שהאדם מתצרכ ימדיו: לא תזרע בלא"ם, לריע דפסק המצ"ם כותיה צכלל לאו זה גם כן שאסור לקיים כלאי זרעים צצרה אלא לריך לחשו, מלת תזרע הוא מן הפעלים המתמלעים צין פועל למתפעל וכאלו אמר לא יהיה זרוע (עמי"ש צחקרי מות צוחת זכר לא שחכב ועיין צכ"ט כלאים פ"א ה"ג, וצט"ז ו"ד סס"י ר"ו): בלא"ם, שרש המלה כלל, לפי שהמתצר שני דברים שלא יתכנו להיות מתצרכים הרי הם עד"ת ככלואים צע"ב (רצ"ו), ו"יא שעיניו מן ויכלל הגסם לשון מניעה ועלירה, כי ערוב המין צאינו מינו הוא מעלר לו כמו עלור האסור, צד"ת מין אחד מתצבל מתר ועומד לקלור ומכרו עדן לא תכשול, וונכש"כ כלאים צע"ת שמתעשים ומעשות פרי ר"ל לא יולידו

יולידו, וזמנכרשצ"י (פ"ו ע"ג) אמר. והו כלאים כמאן דיהיב אחרת צבי מטרא כד"א אל בית הכלל צנן ללא למעבד ימדי, כלאים ונייעותא דמנא לכל חילין מעבדיתא לזהו: בראים שעצמו. וניין לרבות את הלזדים ת"ל שעטנו דבר שהוא שוע טוו וכו', (רש"י מת"כ) הרמזין טען ע"ז כי הלזדים אינם חסורים מה"ת אלא מד"מ שאינם אלא שוע לזד. ובגמ' (גדה ס"א) אמרו ואימא או שוע או טווי או נח והעלו והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא כדל לישנא. אצל הענין כך הוא כל זבד הנעשה מחוט שהוא שוע וטווי וכו' מלמד ופשתים שכל מין מהם שוע טווי וכו' צפני עלמו לא לזבד, ע"ש. באמת גם דעת רש"י שם זבד כרמזין וכדעת מקלם גאונים שהביא הרמז"ס (צפירושו למשנה דכלאים פ"ט ו"ח) שאין כלאים מה"ת עד שיהיו נחצרים אלו ג' הענינים כלם. ואמנם בחצורו (פ"י ומכלאים ה"ב) חזר צו ופסק דבכל אחד מהם היו כלאים מה"ת, שכתב למר ופשתים שטרפן זע"ז ושע אוחס ועשה מהם לזדים ה"ו כלאים, טרפן וטויה אוחס כאחד וארג זבד מטווי זה ה"ו כלאים, ע"ש צכ"מ. וכבר הכריע הגר"א (צפירושו למשנה דכלאים וצביאורו ליו"ד ס"ו) כדעת הרמז"ס מן הירושלמי שכל אחד לצדו חסור מה"ת, ועיקר קפידא על החמצנותן צימח, או שוע צימח ועשה לזדין, או שארגן צימח, או שטוון צימח ואמר כך ארגן, דטווי לזד אינו זבד ולא כלאים הוא אף מדרכין לאין לרך לבישה צכך, ע"כ. וחו דעת רש"י כאן צפירושו לזדין הו כלאים מה"ת, וצפירוש מלת נח חלוק דעת רש"י כאן מפירושו בחלמוד שם וצבימות (ה' ב') כי שם פירש נח ארוג וכאן שזר. והנה מלת שוע פירש"י שם לשון חלק, תרגום של חלק שועו (בראשית כ"ז). כלומר שיהיה חלוקין יחד צמסקר דמה"ת אינו מייצ עד שיהיה הלמד והפשתן מחוקן יחד היטב צמסקר, ע"כ. פירוש זה לא יתכן רק לפי דעתו שם ולדיכין לשלשתן יחד שוע טווי וכו', דבזה סריקת הלמד קודם הטויה היא שמתקנים אוחס תחלה לפרקו צמסקר לחלקו יפה. אמנם לפי דעתו כאן לזדין לזדו הו כלאים לאורייתא מאי אהני הסריקה לעשותו כלאים, שהעיקר צו חצור ודקות שני המינים יחד, לא סריקתו והסתלקן, והרמז"ס (צפירושו למשנה שם) כתב שוע הוא הערוף שהוא מוחק פני הנגד. תרגום ועו את הבית (ויקרא י"ד) ישוע ית צימח, וכשיחברצו הלמד צפשתים וטויה משניהם חוטים ויעשה מן הטווי הוא זבד ואמר כך יערפנו וימחקנו וימחקנו כמו שיעשה בצבדים הידועים, אז יהיה הנגד ההוא כלאים, ע"כ. גם פירוש זה אין לו מקום רק לדעה הראשונה ללא הו כלאים רק צשלשתן יחד, והטויה והכו קודמין ואחריו זבד השוע, אמנם לדעה האחרונה להשוע לזד הו כלאים, אין מקום לפירוש זה. ועל כן לריבים אנו לפדש מלת שוע ענין דבוק וחצור כימות הלמד והפשתים יחד (פערצנידונג, לחאונטען געקלייטעטערט, געליינט) דומה ממש ללשון ועו את הבית דמרגמו וישוע. כי פשת הטויה והסיד יחדצק היטב צכותלי הבית ומתצבר יחד עם מל המפתים, ובהו הוא צלשון עברי ענינו השע (ישעיה ו') ולא תשעינה עיני רואים (שם ל"ב) דמרגמו ולא ויטוון, והוא סביית עפעפי העינים להדקן יחד המונעים את הראות. לפי"ז לשון שוע צככלאים הוא, החדצקות הלמד והפשתן יחד, לא על ידי טויה ולא ע"י שזירה, כ"א ע"י דנק (כענין דבק היתן צראש השצצבת פ"ח לזבת עד שהעוף נדבק צו) וכמו שעושים האומנין את הלזדין (פ"לץ) ששורים הלמד חוך דבק לה עד צכבלע מוננו היטב ואו כוחטים צו דוחקים אוחס עד שיחצברו ויתקשרו יחד כימות הלמד ונעשים גוש אחד, ופסיר הונח על גוש זה המתצב יחד עם לזדין, לשון לזד כלומר החמצנות והתאחדות (כענין לזד דוסן עקומה הרגיל צדצרי צבותינו) וכמו שפי' הר"ם (פ"ט דכלאים) הלזדים, טורפין הלמד והפשתים זע"ז ומחצרים כעין זבד על ידי אוננות צלא טווי, ע"כ. ובה אחי שפיר לישנא דמתניתן שם, הלזדין חסורים מפני שהם שועים, כלומר שהם מחוצרים יחדיו, וחו עיקר הכלאים, לא הסריקה צמסקר לחלקת חוטי הלמד לזד, ולא המטיקה והמטיקה שצגמר הנגד. והא דלכלו צבותיו צמלת שעטנו גם הטווי, דעת המחצרים דנפיק להו ענוטרקין דע"ת, עמוייט פ"ט דכלאים ו"ח. ולדעת שמי אוחיות ט"ן יורו על הטווי, שכן מלאנו צלשון הודו נקרא הטווי ען, ודומה לו צלשון ערצי נקרא קליעה (פלעכטען) טן, והוא צעלמו הטווי, כי החוטים הדקים כשעברת שצפשתן ולמד, הנפדרים זה מזה, ע"י טוי' נקלעים יחד ומתאחדים זע"ז עד שיתהוו חוט. ונח אטון מלרים (משלי ז') טווי הנעשה צמרים כי הם אוננים גדולים בה לטוות חוט דק מן הדק. וכן טנא (והנה צטנא) הוא כל הנעשה ע"י קליעה: (ב) שפודה צחרפת. שם חרף הונה להורחת זמן הקר, כמו הקיץ וסרף, ע"ש שהקור ומקרק ומרגז את החוט ונגדרו (שארשע קאלטע), ונקראו ימי הילדות ימי חרפי (איוב כ"ט), שאור הזמן שהאלם חרף מלך לחיותיו ודמו הנכרות (קוראשירט), וקראו חו"ל דבר צככנס צגסס ומתמרר אוחס כגון לטון צללים וטוויים צשם חרף, ונאמר על הנועץ ומקשה עלמו לכנס צככנת נפשות עם חרף נפשו למות (שופטים ה'), ואמרו (קדושין ו') ציהולא קוראין לארוסה חרופה, ויפל ע"ז לשון חרף והוא

ג"כ לשון חריפות עזות ותולפא, כי ציהרה לכו גם זה מיד אחר חירוסין והיא מתקרת עלמה אליו מיד אל הצעילה, ומזה אמר כחן שפחה נכרפת לאיש, כי האשה צושה בטבעה להנשא לאיש, וכשנשא יסול עלי' לשון חרף כלומר שחרפה נפשה ותנה לעלמה חריפות חריות להנכס אל האישות וכטעם חרף נפשו למות, ולאמרו (בכריתות י"א), שאינו חייב אלא על שפחה צעולה בלד, כי יותר לריבה חריפות יתרה כשתמכור ח"ע אל הצעילה מיד צולת הכנה קודמת מענין הארוסין (כ"ב רע"ט), ורבותיו שאלמו ששפחה חרופה היא חליה שפחה בת חורין, יראה שהוא כלל כל לשון נכרפת שענינו נכסית אחר כמו שפי' הרי"ק"ס לא יחרף ללדי (חיוז כ"ג), ללדי לא יסוג אחר, והוא לקוח מלשון ערבי (ע"ט ובמ"ט צמתות צומח אף), ולהיותה חליה שפחה וחליה צ"ט שאינה ראויה להנשא לא לעד כעני מולד חירות שזה ולא לל"ט מולד שפחות שזה, והיא תסוג אחר ומלגשא לכל חרס (לוריקנשטאָקסענע, ענטשערנטע), שסיר יסול עליה לשון נכרפת: חפשה לא נתן לה, שפחה ה"ח צלל משיק והוא שם ע"נו טומאה (רש"י צ"ט) והוא שם דבר של דבור וסירות כח"ח סירותא (פרייאהייט) ובה השור"ק צמקים קמ"ץ חט"ף כי האחד מופש (כ"אצ"ע) דציחזקאל כ"ז כתיב בגדי חופש, והוא שם דבר בלשון זכר, וכאן אמר בחוספת ה"א, ונ"ל טעם שלא אמר כאן חופש לא נתן לה, רק שפחה בחוספת ה"א, כי שם דבר הצא צה"א בנפשו יורה על הרצוי, כתיב רש"י (ישעיה כ"א) כל אמתה השנתי, אמתה לא משיק ה"א לפי שהוא לשון אמת מרובה, וכן רכבה (נחום ז') פירש"י ה"א יתירה הו"ף הלשון לכמה רכבות. (עומ"ט ואר"ז כי לא ודגה) וכן כאן, כי קרא לילן בחליה שפחה וחליה צ"ט חורין קמ"י רבותיו, והו' משכמת לה בחרי אשפי אש צכקף אש צמטר, אמנם יש חילוק ציניהם, דבלקמ הארון חלי דמיו על מנת לשמור חליה, הרי היא חליה שפחה ומצ"ט, אבל כשמר חליה צמטר לא קתה חליה והרי היא כולה שפחה כמו שהיתה, ולא משכמת לה להיות ח"ט ומצ"ט ע"י שטר רק כשהיתה שפחה של שני שותפין ושמר אחד מהם חלקו, אז קתה השפחה חליה, והיא חליה שפחה וחליה צ"ט, כנוצח צמ"ט דמיון י"א, וכ"פ הרמב"ם פ"ו מעבדים, ובשו"ע יו"ד רס"ז ס'. לכן אחר שגילה הכתוב בלשון והפדה לא נפדתה, דנפדויה ואינה מדויה מיידי שנעשית חליה שפחה וחליה צ"ט ע"י כסף, הרי מני רזה לגלות דנכשתמרה צמטר תהא חלי' שפחה וחליה צ"ט, הו' לא משכמת חליה שפחה בלשון אחד רק לשנים, ואחד מן השותפין שמרה והאחד לא, לכן אמר שפחה לא נתן לה, חפשה בחוספת ה"א שהוא על הרצוי, ויורה לנו ששני אדונים עלי' אמנם לא השתמשו שניהם להוסיף חפשי, רק האחד שמר חלקו, והאחר חליה שפחה לשותף השני שלא שמר חלקו: בקורת תהיה. אמרו (כריתות י"א) דין בקורת חליה הוא שגדול הדיינים מקרא, ר"א אמר בבבב תהיה שאומדין אותה כמה יטולה לקבל, ובתוס' שם תתור הלא אינו מפורש שגריך לקרות בשעה שמלקין אש לא מלאך, והנפשיים יאמרו בקורת מענין יצקר וטעמו יחקרו זה אש לא חופשה, לא ייציבו מיתה כאשת איש, או יחקרו אש היא שוגגת או מזידה, וכבר ענן הרמב"ן ע"ז כי אין ספק שלא יחייבו צ"ד אים מיתה או מלקות אש לא יבקר חסלה עיקר חיובו, לכן פי' הוא כי בקורת מלה יסידית בכתוב ומורגלת בלשון ארמית וברבותיו מלשון הפקר, כי עיקר הלשון הצקר, כמ"ט הצקר לעניים הצקר, עד שיצקר אף לעשירים, אוכלין על המוצק ולא על השמור, ומרגום יצ"ע אנשים שוחזים צקין כלומר צעלי הפקר צסקריהם ופחיתותם, והשביעית חמנטנה ונטעמה מרגו הירושלמי וחזקניה, וכן בכל מקום צמטנה הלשון צצ"ט, אבל הרגילו בתלמוד לומר הפקר כי אותיות האלה מתחלפות, ופירוש הכתוב שאמר בשפחה הזאת אע"פ שהיא נכרפת לאיש לא תהיה לו לחשה כי בקורת תהיה לו. כלומר מופקת תחשב אללו ולא יומתו כעשפט הו"ף והטופת צאשת איש כי לא חופשה להיות אשתו גמורה, אבל יציא אשם צעבור שהיא נכרפת; ואונקלס שאמר צקרתה תהא לשונו כלשון יצ"ע צמלת צקדין, עכ"ד. ופסיר טען עליו הרמ"ז כי אין לורך להאמר אש מפורש כי לא חופשה, ועד איך יקראנה הפקר אש היא צמלקות והוא צאשם, ולדעתי יפה כתב הרמב"ן בפירוש המלה אבל לא כטעמו בפירושא דקרא, מלת בקורת הוא כדעתו מענין ההפקר, אמנם ענין ההפקר הוא דבר שאין צעלים עליו, וכן האדם נקרא מופקר כשאינו מקבל עליו עול ממות ארון כל ימי, ולכן העחז מלה מן המלות צדק קלות לא מולד התורה רק מודון לב נקרא ג"כ צארמי צמם צקין, כמו אני ידעתי את זדוקך (ש"א י"ז), מיצ"ע אלא ידענא את צקנותך, ויהיה לפי"ז שם בקורת כעצם אפיקורם דמוחר בתלמוד לרוב. וכמ"ט הרמב"ם (צ"ט) למשנה ד' חלק, כי מלת אפיקורם הרגיל בדברים היא מלה ארמית וענינה מי שנתפקר ומזהה את המורה או לומדי, ולפיכך קורין צמם זה כל שאינו מאמין ביסודי התורה, ומי שנוצה המכנים איזה ת"מ שיהיה, או המצה רבו (ע"ט ובמ"ט צמ"ט דמולך צמטנה צמגל יד), ולא יתחל להרמב"ם לומר כי שם אפיקורם ע"ט הפלסוף שהיה צמון דריוש האחרון שנת תמ"ד לאלף הרביעי שהיה כופר בהשגחה והשחרת הגשם,

ויקרא יט

כי נאמרת לדעת רבותינו גם מי שמפקיר ומנזה דברים אחרים מן השמיעות יתחזר בשם זה הכונה.
 (ובזה סרה חלומות המשגיגים על הרמזים בזה), והנה מתחזי בזה: על שפסה חרופה לחיינו אשם
 הוא דוקא, כשהיא מזידה וזרונה, אבל כשהיא שונגת זין שהוא שונג זין שהוא מזיד שניהם
 סטורים, כדחקן בפ"ג דכריתות, והך דינא אשמעינן קרא בלשון. בקורת תהיה לא יומתו, כלומר
 אף על פי שנעשה הדבר צמוד ומתנו וממנה לא יומתו, ותכנסו בקורת תהיה (בעשיהט"ס ח"ך
 מוטהוויליגברעוויזיוע); אמנם מדשינה כאן הכתוב להוליא ענין המזיד בלשון בקורת, תלאו רבותינו
 מקום לדרוש דרך כוונה שנייה ענין המלקות שיש בו קריאה לפי המקובל. וי"ל עוד לקרב דעת
 רבותינו שפי' מלקות, כי פעל זקר משהתק צמוצו עם פעל פקי, ושיניהם יש להם הוראה אחת,
 והוא שימת עין ההשגחה על הדבר ולהשקיף עליו לסדר ענינו כפי המצויצ בו אחר שינוקרו ומעשיו,
 זין שימת עין לגמול טוב זין לענות אורו כגמול ידיו, וזה פקד את שרה, אחיך תפקד בשלום
 (בעדענקען), והוא לטובה, וכן פעל זקר ומלכבו לטובה, ורשמי את לאני ובקרתים, ולשון זקר
 חולים המורגל וזה, וכן יש פקידה לרעה ולהעניש כמו פוקד עון, ופקדתי בשנת פשעם (אהרבען,
 שטרשאפן), ועיז ישמש גם כן פעל זקר, ואמר בקורת תהיה ר"ל עונש יהיה, ונאה הקבלה
 שהעונש הוא מלקות: (בג) וערלתם ערלתו. שם ערל הונח לרש"פ על העדר השמות מחמת
 חסרונו של דבר מלד עלמו, שהוא מחוסר מלד עלמו החכונה ההיא הנאותה אל השמות המכוון
 זו שאינו עדיין בשלמות (שערשטשקט), ובתנאי שיהיה הדבר עכ"פ מוגבל ומתוקן לכך אלא שלא
 נגמר עדיין, כמו גולם לתמיש ההוא שהוא עלול אליו, כאלו תאמר כלי משקה שלא נעשה בו
 חלל עדיין נקרא ערל לפי מה שניכר מתוך זורת הגולמית שנעשה לשם כלי משקה, אלא שלא
 חקקו בו חלל עדיין, ואינו ראוי עוד אל השמות שהוא מתוקן אליו, אבל כל שאין בו זורת כלי
 כלל יקרא גולם לא ערל, שהתנאי צערל שיהיה לו עכ"פ זורה והכנה לתמיש מיוחד ובשחוקקין
 אחר כך צכלי ועושים בו חלל ד"מ יקרא החקק הוא שנוטלים משם, ערלה, והחוקק המממשק
 בחקיקת הכלי ד"מ נאמר עליו שהוא מתעסק בנטילת ערלת הכלי, וכן יאמר ערל שפתיים והיינו
 שיש לו שפתיים מתוקנים כל לרכן כשפתי שאר בני אדם אבל אין זהם משלחת אל הדבור ולדיכין
 תקון ושלמות, וכן ערל ארון, הנה ערלה הזנה (ירמיה ו'), שיש שם זורת ארון כראוי אבל אינו
 מושלם אל השמיעה, וכן ערל לב ומלתם את ערלת לבבכם (מנשה תורה יו"ד), שיש שם זורת לב
 אבל סתום ההכונה, והוא גם כן ענין ערלת הצפר, ימול צפר ערלתו, העור החיטון של העטרה
 הוא הוא הנקרא ערלה כמ"ס ותכרות את ערלת צנה (שמות ד'), צמאת ערלות פלשתיים (ש"א
 י"ט), ולפתימים נקרא צפר הערלה לפי שיש צעור ערל חוטים צפריים, וזהו שפי' לברות זה העור
 וכל עוד שלא נכרת וניטל משם נחשז כחילו הוא ערל הצלתי מושלם התכלית המכוון בו, והערל
 הצלתי נמול יקרא ערל צסם התאחר דהיינו ערל שיש בו ערלה עדיין (אונבעשניטען), כמ"ס לתת
 את אחותי לאישר אשר לו ערלה (צדאשית ל"ד), וענין ערלה צזה הוא ערלה ונוכמת דחייית
 לא מושתלמת, עד שקודם שנגעוהו אצרהם על המילה לא היה ג"כ העור ההוא של העטרה נקראת
 ערלה, ואפשר היה לה שם אחר אם עור קתם או עור ראש הגיד, רק אחר שנלטהו על המילה
 אז הוחל לקרוא לעור ההוא בשם ערלה, כשהיא נכנסה צמידו להנעל, וכל שלא ניטלה הרי היא
 ערלה, והנשא אותה הוא ערל, והוא טעם כמות צאור המלך. ה' נצאות שטיה על כך ואין אמתו
 יודע עד מה, כי זה שאמרו הטבעיים שהעור החיטון של הגיד שאינו נמול מעכבת תמלית הלחיות
 ומחילד לפגעים רעים הזחים מן המושגל, לא יספיק לזה שטיה הש"י לאצרהם זן י"ע שנה להמול,
 ועי"כ יש טעם כמות דצפר, וכן ערלת הפרי, שעליו אמר כאן וערלתם ערלתו את פריו, מלת
 ערלתו שז אל האילן ופי' שיהיה נחשז לכת האילן כל ג' שנים הראשונות כאלו הוא ערל צלתי
 מוילא פירות (אונטוועלצד), וזה ע"י שלא תהנו מהם והרי הם כאלו אינם, כי אחת היא אם שיהיה
 האילן צלתי מוילא פירות כל עיקר והוא ערל צמוצלט, או שהפירות שהוא מוילא צלתי ראויים
 לאכילה מלד טעם הפגום, והרי הוא ג"כ ערל צמוצלט, או שהוא מוילא פירות מתוקנים אבל
 צלתי ראויים לאכילה מלד איסור הגאה הרי הוא ג"כ ערל אבל לא צמוצלט כ"א בהסכמה דחייית,
 בצצמניה זאת יסול ג"כ על הפירות של שלש שנים כנוי ערלה שיש כאן פירות והם ערלים צלתי
 מושלמים אל האכילה והגאה מהם, כי איסור ערלה עליהם ולפיכך אמר יהיה לכם ערלים לשון
 רבים דהיינו העץ גם הפירות שהאילן יחשז כערל צלתי מוילא פירות והפרי גם היא כערל גאסור
 לבנות מנמה: (בר) קודש הלולים. משמע תרי מד אתי לאורו חמלה והרד חבלים (הלולים
 לשון חלולים הוילא לחולין על ידי פדיון אם צאת לאכלו חוץ לירושלים), ומד אתי ללמד דבר
 הסעון שיהיה טעון חלול שלא נאמרה תורת רבנוי אלא בכרם שנאמר קדש הלולים דבר שמהללין
 בו טעון חלול חבו יין] [צרכות ריש פקד כילד ונכרין], ואין תימה שהוילאו רבותינו לשון חלול

אל לשון חלול, כי כן דרכם צנוהו מקומות להחליף ה"א צמי"ת להיותם מנוולא אחד וכדלחמרו
 זירושלמי (פ' כלל גדול), מנין לאבות מלאכות מה"ת, רבנן דקסרי אמרי אלה א' מד למ"ד תלתין
 ח' תמינא, לא תחמנעין רבנין דררשין זין ה"א למי"ת (עיין חידושי רשב"א ס"פ הזונה), וכן
 צ"ס דילן אמרי (שנת ק"ב) דרשי"ה ה"א דמלת המון חציב נחמין, וצ"פ דמי"ק אמרו זית
 השלמין ליטמא דלמותא הוא דחמיז ואחיה עיף ויגע ומתרגמנין שלאי ולא, ומלכד זה לרקו רבותינו
 להצין בלשון חלול גם לשון חלול, כי המה קרוצים צמוצנס, שם חלל יורה על הורדת דבר מיקרו
 וערכו היפך הקדש שהוא מורה על דבר יקר הערך, כמו אל תחלל את בשרך (ענטעוהרען),
 חללת לארץ נזרו (העראזעטען, העראזוירדיגען), ולא ימל דברו לא יעשה דבריו מולין (גערינגשאטען),
 כי מוריד כבוד נפשו ורסו והנדבצת צנוותו את דבריו, ועל כרם רצעי אמר נטע הכרם ולא חללו,
 ולא פדאו לעשות מולין כי פרי השנה הרביעית קראם המורה קדש ועל ידי הפדיון יורדים מיוקר
 קדשם אל פתימות המולין, ובשם הלל בכלל הוראת השבח והכבוד והגנות והקלון, על פרסום השבח
 והכבוד (צערוף), יאמר יתהלל חכם בצמחחו, ועל פרסום הגנות והקלון (בלאמירען), כמו לא יחילצו
 הוללים, אמרתי הוללים אל תהלו, מהוללי צי נשצו, הם האנשים המתכוונים לפרסם גנותם של
 אחרים ולהתכבד בקלונם, וכן העושה יחולל חכם, וצמלחיו ישים תהלה (היפך תהלה), גנות וקלון
 (טאלעל), ושופטים יחולל (חיז"צ) דהיינו שיפרסם גנותם, ויתחולל צידם (ש"א כ"א), כי
 צעמייחו מעשי תעוועים ותמהון פרסם ענינו לפגם (האזעלירען), ושם הלול אם כן כשם קלם
 המורה פעם פרסום השבח ופעם פרסום הגנות, וכן שם חסד ושם קדש, שיש צהם הוראה לשבח
 ולגנאי כונה שכתב הרש"י, ושפיר הצינו רבותינו בלשון הלולים עינין תהלה והשיר, ועינין
 החלול והרדת דבר מיקרו וערכו, ויצ"ע ע"ד רבותינו חושבנן קדם ה' מתפרקן מן כהנה:
 (כה) ובשנה החמישית תאכלו את פרוי. לא את הפרי שהוליא האילן צננה הרביעית מותר
 לאכלו צננה הווישית, כ"א התוספת החדש אשר יוסף האילן להוליא את תוצאתו צננה החמישית,
 זה שאמר להוסיף לכם תוצאתו. כלומר את אשר יוסף האילן להוליא לכם את תוצאתו הוא מותר
 לאכלו, (אם פינפטען יאחרע קענטט איהר געניטען זיינע פרוכט, זיינען ערטראג (נאמליך) דען ער
 (דער צוים) איין וויעדער געצען ווירד) למ"ד של להוסיף בלמ"ד יואצ ואצטי הרגו לאצנר (ש"ג ג'
 למ"ד) כמ"ש רש"י שם, וכן לסימון מלך האמורי ולעגו מלך הצנן ולכל מלכות כנען, כל אלו
 הלתד"ן משמשים כמלת אח ומוסצים על ויהרוג, ולשון להוסיף כאן כלשון ותוסף ללדת, יוסף
 ה' לכם, שענינם התחדש דבר להיותו תוספת על הקדום אליו, והפרי המתחדש צננה זו היא
 תוספת על הפרי שצננה שעברה, ור"ע שאמר דצרה מורה כנגד יב"ר שלא יאמר אדם ארבע
 שנים אני מתעבר זו חנם לכן נאמר להוסיף לכם תוצאתו שצננה שנייה מלוה זו יצורכו פירות
 הנתיבות. לדעתו אין כוונתו לפרש כן המקרא על כוונתו הראשונה, כ"א מדהלה הכתוב את למ"ד
 צמלת להוסיף על שנוי זה אמר ר"ע ע"ד כוונה שניה, שהלמ"ד היא בלמ"ד להחיל אוהבי יש
 (משלי ח'), עושה דל להרבות לו (שם כ"ב ט"ו) שהוראתם התכלית המוכון צפעולה, ויורה גם כאן
 על התכלית השכר הגשמי שיצא על קיום המלוה, (עיין צמ"כ ריה"ג אומר הרי אתה כמוסיף פירות
 חמישית על רביעית) ובלמ"ה מוכרחים לנו לומר שאין דברי ר"ע לפרושי קרא על כוונתו ראשונה
 לשכר שנייה מלוה, דאם כן היה לו להקדים מאמר להוסיף וגו' למאמר וצננה החמישית, ואז
 היה שפיר מוסב על שנייה מלוה ערלה ורצעי, עכשיו שאמרו הכתוב אחר תאכלו את פרוי, שאין
 מלוה צאכילתו, ע"כ קרא גופי' לא אתי לשכר שנייה מלוה, רק הורה עליו דבדך רנו צננו לשון
 לצד כאמור, וכי תינא דלא לריבין לקרא דלהוסיף להורות שאין היתר לפירות רביעית צממישית
 ידעני' ליה מדכתבי' יהיה כל פרוי יהיה צהוייתו יהא, כדאמרינן על יהיה דצננלה, כמ"ש רש"י
 צס ח"כ, זה אינו, דצננלה אם נאמר צהוייתו יהא, היינו לעולם דך ערלה יש לו ליאסר צאכילה
 והנאה, משא"כ צרביעי דחמיז יהיה כל פרוי קדש הלולים, לא נוכל לומר שישאר לעולם להיות
 קדש הלולים לאכלו זירושלים אם הפירות עלוין או דוני פדיונם, דהא כשיגיע פסח של רביעית
 או שביעית לרין לצננו ולאצרו מן העולם, כצמתי' ו' פ"ה דמי"ש, ואין כאן קדש הלולים, דע
 דמנינו שרש ימך עם שרש אסף מתחלפים זמ"ז, אמר לא תחסיפון לתת תבן (שמות ה' ז') ויאסף
 שאול לירא מפני דוד (ש"א י"ח כ"ט) שהוא לשון תוספת וצא צל"ק, וכן להפך, תוסף רחם
 יגועון (תהלים ק"ד כ"ט) ויוסף עוד דוד את כל צמור צישראל (ש"א ו' א') שהוא לשון חסיפה
 וצא צו"י, לפי"ז נוכל לומר גם כאן מלת להוסיף הוא לשון חסיפה, כלומר חסיפת התצוה מן
 השדה אל הגורן, כמו אסף צלי יצא (ישעיה ל"ב) כאספי קץ (מייכה ז') חג האסף (משפטים
 כ"ג ט"ו) וצא הכתוב כאן להורות על ההצלה הגדול שיטנו זין פירות שנה רביעית לפירות שנה
 חמישית, שצרביעית הם קדש הלולים, שאינם כ"א לאכילה זירושלים או לפדותם ולקנות מהם

צירופים נקב ולאן לחילת הלולים הוא וציתו עם לויים וגרים יתומים ואלמנות, ואסור לעשות
 צהם סמורה או להוליחם לשאר לרכי הגוף כבגדים צמים וקרקעות חבל פירות של חמישית מותרים
 לכל דבר, צין לזרד חכילת ענאו, צין לאספס אל הגורן, ולצור אוחס צאור תצואתו לעשות
 צהם סמורה, על זה אמר להוסיף לכם תצואתו, כלומר תצואת שנה חמישית תוכלו לאסוף אל
 האור, לכם לכל לרכיכם חף למקנה וקנין להרות צהם (זינעו ערטלאו פיר חיך איינצריענען):
 (בו) לא תקיפו, שרשו יקף, כמו הקיפו עלי יחד (תהלים פ"ח) תקיפים את הים סביב (מלא ז)
 ומלאנו עוד שרש נקף ומסכרי נו"ן וענינו הסרה, כמו ונקף סבכי יער (ישעיה י"י) נקף זית (שם)
 (ז"ז) וצננין הכדז תאמר ג"כ תקיפו, כמו מן גשם תאסור, וצמר הכתוב תלה שהיא לשון הסרת
 השער כמו אותן שצמכרי נו"ן, גם לשון הקפה סביב כחותן שגמחי עי"ן, ולמדנו שחפילו צמספרים
 אסור, שאין האיסור תלוי בהשמתה חלה בהקפה (רמ"ו): פאת זקנד, שם זקן ישמש על מוד הלחיים
 והסכערות (קין), וישמש גם על השער הלוונח בלחיים (בארט), החזקתי זקנתי (ש"א י"ד) הוא
 הלחיים כחגנו צלועי, וכן והמנחה משער ראשי חקני (עזרא ט"י), וכן גשם צלאש או צוקן (תוריע
 י"ג) אינו השער, כי הראש והזקן צעוד השער עליהן אינם ממשאים צגגבים, וע"כ זקן המזכר
 שם הוא הלחי מקום למיחת השערות (ע"ש רמז"ן בהשגחו על רש"י וצנ"ו שם), וכן בתלמוד
 ישמשו על הלחי שם זקן כאמרו (קדושין ל"ה), זקן אשה וסרים שהעלו שער, עד יליח זקניכם
 (ש"צ י"ד) הוא שער הלחיים, והונח על מוד הלחיים שם זקן ע"ש ההזקה ומילה, כמ"ש רש"י
 ששם יזוקו הליחיות המותרות הנחלות ונפרשות משארי הליחיות המולרכיות להשקות את הגוף, וכמעט
 למי ע"ש שהליחה מנז"י צו חמיר, וכמעט גרון מלשון ניגר כמים הנגרים, וכמעט ערק, לשון יערך,
 כי דרך שם יערךף אותו המין ועסים הגידין המתצטל בתוך המוח ומתפשט בכל גידי הגוף, ובשיתוף
 השם נקרא גם השער הלוונח על מוד הלחיים שהוא שער הסכערות זקן, והרצ"ח פשוט כי זקן האמור
 כאן הוא הלחי כמו פאת ראשכם דרישא שהוא האצב שבו לונחיים השערות, כן פאת זקן הוא פאת
 האצב שבו לונחיים השערות, כי אם י"י טעם זקן כאן השערות ח"כ י"י עיקר האיסור צסוף
 הזקן והוא בקלה השערות התלויים למטה שזהו סופו, כי קלה השערות הסמוכים לעור הוא שרשם
 ועיקרם שגמנו התחלת למיחתם, וזהו לא נקרא סוף, גם הפאות המצואר מרצותינו מלויינים בלחיים
 לא צשערות, ומונה שאלמדו (שם נקדושין), נכתוב קרא אמת שצוקנך מלי פאת זקנך, מנוחל כי
 זקן דקרא אינו השער כ"א הלחיים מקום השער, ועוד אם זקן דקרא הוא השער, ה"י מקמין
 הזקן לפאה לונח לא תשמית זקן פאתך, ולא הולרכתי בצאר זה לפשיתונו לולי רחמי ומנגמתי
 צזה, ולרכיכם אתו שער שקילר הכתוב צלשונו ומתך על המודן מאליו, כמו וגלמח את ראשה,
 שיהא צתשלוונו את שער ראשה, ככה כאן ראוי צתשלוונו לא תשמית את שער פאת זקניך, (ויצ"ע
 שיהא צתרגמוו צין פאת הראש לפאת הזקן, זה תרגם לדדי רשיכון, וזה שונת דקניכון), והנה
 למ"ש התוס' (נזיר ו' סד"ה וצתער), שהשער עוקר השער ומשמיתו מעיקרו, (ושם ל"ט ז' ד"ה
 כל שהוא) תער מעיקרו ומשרשו לגמרי, שפיר השמיט הכתוב מלח שער, להורות שההשמתה היא
 ללחיים עלומם שמשצית ומצטל מהם כח למיחת השערות, ובמדרש"י (תוריע מ"ז ח') אמאי כתב
 צתער ולא צמספרים, אלא ומסם דימעצב שערך צשרשו, אמנם הנסיון אינו מלמחו כי עינינו
 רואות שהשער אינו מוגלת השער מעיקרן, וההשמתה שערסה השער הוא, כמ"ש רמ"ו שבהעצרה אמת
 על העור לוקח חלק גדול מהזקן, והמכלה דבר צנת אמת נקרא השמתה, ולמ"ש הראש"ע ששער
 הזקן לתפלת האדם הם, וכ"א צצנת קנ"צ הדת פנים זקן, ובמדרש"י (נשא קל"ט ח') דיקנא
 הוא שצחא ושליוותח ויקריותח מכל פרופח, ח"כ בהשמתה אינו לשער לצד כ"א גם לאדם שמשמית
 תפלת פניו, לכן השמיט שער, ויותר יתכן שצכוונה השמיט הכתוב מלח שער, כי בכל המקומות
 שמוצאר נקרא מלח שער יש להם שיעור מוגבל לארכן כצנדה כ"ד שתי שערות האמורות צפרה
 ובנגעים ובציננין צן וצח כדי לכוף ראשן לעיקרן, שצנגעים ובציננים מנוחל צקרא שער, וכן
 פרה אדומה אינו רק צשער, וח"כ אם ה"י מזכיר צתגלחת זקן מלח שער היינו אומרים שאין איסור
 בהשמתה זקן רק צשער שיש להם שיעור מוגבל צארכן כצחריני, עכשיו שהשמיט מלח שער ילמדנו
 שאין לנו להשגיח כלל צכמות אורך השער וגם שער כל דהו אסרה התורה השמתה, וכן משמעות
 פשוט הענין מלחא אמתתה תלמודא לאשמעי' הך דינא זקן, ולמה להו לאשמעי' שיעורא דשער
 צענינים שאינם טהגים לדורות כנגעים ופרה יותר הוי להו לחוש צתגלחת שהוא מילחא הנהוג
 לדורות וללאשמעי' דתגלחת הזקן אינו אסור רק צשים שיעור מה לאורך השערות, אלא ודאי שאין
 צזה מילוק כלל, ומנועמח דלמנך, מלחא הזכיר קרא מלח שער, וצתשו' נודע ציהודה מ"ח ס'
 פ' היטיב להשיב צזה על חכם אחד שהתעורר לחלק צענין תגלחת הזקן, אמנם צתשוב צשמים
 ראש ס' מ"י כתב שהלוקח שער הזקן תחלה צמספרים עד שלא יניח כדי לכוף ראשן לעיקרן

אז כשמצוה עליו מער אין כאן איסור שאין זה קרוי פאה ולא מער כדמשמען סוגי' דזכיר שאין זה גלות כלל וכאן לאיסור גלות צענין, ע"ש. ורמז וזה על מה דאמרי' (זכיר ל"ט ז'), זכיר שגלגלוהו לסטים ותיירו זו כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו סותר, הכי ללא תקיים מלות גלות רק כשהשער ארוך כדי לכוף ר"ל, וכשהוא קצר ומה השיעור אינו קרוי מער ואין כאן גלות. וכמו ללא הוי גלות לזכיר ה"כ לא הוי גלות לזקן. ולדעתו דברי שגגה הם שמתמה דאורייתא לדרבנן, דהא לאנטרו הסם לתגלמת נזיר שיעור כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו מדאורי' רק מדרבנן, דמה"ת שגלגלוהו אחר מלאת חף שהסיוט פסות ונכדי לכוף ראשן לעיקרן די צדק ללאת ידי גלות כעצור עם צמות' (ד"ה וקיס להו), וז"ל כשגלגלוהו אחר מלאת כיון שה"י לפניו גידול שער ציום שלמים הראוי לתגלמת מדאוריית' די צדק ותיירו ז' ים לו להמתין דליקף מתגלמת טומאה. ואע"ג דלא דמי לגמרי דהתם לר"ך להמתין ז"י"ן כדי להביא קרבנותיו בטרה מ"מ שוו חכמים סתם סתירה דתגלמת שאתר מלאת לטמירת טומאה. יע"ש צמות'. וכן מצוה ארס הדברים מעולם, דרבנן סברי צנעוה אחר מלאת (ציום ל"א צמחם חירות או ציום ק"א צנויר למאה יום), סותר למ"ד יום דגזרו אחר מלאת אטו יום מלאת, וכיון שאינו אלא מטעם גזירה אינו מביא קרבן טומאה כי אחר שנגמר כל חירותו אינו סותר מה"ת לכן אינו מביא קרבן טומאה. אמנם ר"א פליג עלייהו וקוצר דצנעוה אחר מלאת אינו סותר כלל, ללא גזר ר"א אחר מלאת אטו יום מלאת, ויהו אע"ג שאינו סותר כלל חירותו לר"א צנעוה אחר מלאת, מ"מ אסור לו לשחות יין ולהטמא למתים עד אחר שצבע ימים שיטהר מטומאתו צהזאה שלישי ושציעי ויטהר להביא קרבנות חירותו (וזה שאמר ר"א כל אחר מלאת אינו סותר אלא שצבע, ר"ל אינו סותר כלל למערע מרו אלא מונחין ז' ימי טומאתו להביא קרבנותיו בטרה. ואע"ג דטומא משלת קרבנותיו, שאני זכיר דכתיב על כפי הכיר, כתיב צשיטה מקוצנת צכיר דק ר' צבם הר"ש. עתוס' רפ"ג ס"ז א' ד"ה ור"א חונר. ובפ"ק ר' א' צמות' ד"ה טעמא) והשתא קאמר תלמודא (ל"ט ז') דלר"א מרמין תגלמת לטומאה דכמו שצנעוה אחר מלאת אע"ג דאינו סותר כלל מנזירותו מ"מ אסור ציין וצנעוה אחר מלאת שצבע ימים שיטהר להביא קרבנותיו, כן צנתגלח אחר מלאת אע"ג דמה"ת דיו צדק ומן הדין מותר מיד ציין וצנעוה, מ"מ לא ראו חכמים לחלק צין תגלח אחר מלאת לטעמא אחר מלאת, וצשיטה מנשיבין אותו צנזירותו עוד ז' ימים, וכיון דהנשכח חירותו זאת אינו רק מדרבנן צעלמא, לכן הקילו צו עוד יותר צנתגלח ונשארו צו שיעור כדי לכוף ר"ל שהוא שיעור גידול שער צצבעה ימים, אין לר"ך להמתין כיום ומותר מיד ציין וטומאה. וכל מעיין ישפטו צלדק שדברי שגגה כאלה לא ילאו מיד אחר הראשונים, והאמת עד לעלמו: (בבא) ובתבת קעקע. הוא לרש"י תלפון שקיעה וחמיצה (איינטשעקקען), מעיין ויתקעה ים סוף, ויתקעהו צצבע, שהתיי' מן חתק נוספת שהשורש קע כמו תלח מן חצה, ונגמל ג"כ צלי תי"ו ותקע עין יך יעקב, והוקע אותם לה, עלמות והמוקעים, וכפירש"י מלת קעקע מעיין חמיצה, והוא ענין כתיבה ההוב עוד היום שערשים צמחט ע"פ הנייר והקלף נקצים נקצים שמוכים זה לזה עד שיעשו לורת אוח, ותקלה זאת המלכה (סקולפטורא, געשטלכטע שריפט), והוא ג"כ ענין קעקע שחותב מחט או קוץ צבור הצער צמחט שלא יוצ' דם ועושה נקצ קטן וממלא אותו דיו או צבע, ושזו עושה נקצים נקצים עד שפעם מכולם לורת אוח או שאר לורה, זהו כתיבה קעקע דהיינו כתיבה הנעשה ע"י חמיצת מחט או שאר דבר הנוקב, אלא שאפשר לעשות כתיבה זאת צלי נקיצת מחט והיינו שערשה צקולומם נקרות נקרות זו אלל זו דדיו ושאר צבע צורת אוח הנקרא (פונקטירען). וזה מותר לעשות על עוד הצער, ואינו מייצ ר"א על עשיית שני המעשים שקעקע צמחט ויעשה נקצים ויכתוב דהיינו שיימלא אותם צדיו וצצבע, אחר ענין אמרם ז"ל כתב ולא קעקע וכו' דהיינו כתיבה צלד: (לב) מפני שיבה תקום. כל שיצה צונענע אפילו הוא צור ועם הארץ: והדרת פני זקן. זהו חכם צחורה לזה לר"ך הדור כש"כ קימה, כן פירשו לאיסי צן יהודא (קדושין) והלכתא כוותיה, ודברי רש"י כאן ללא כהלכתא, והרא"ם הל"ך צערו ואמר דלאיסי צ"י תקשה דה"ל לכתוב מפני שיצה תקום והדרת ומפני זקן, השתא דכתיב פני זקן ע"כ לומר לפרוסי שיצה דרישא הוא דחתא אימתי ממני שיצה תקום והדרת כשהוא פני זקן, ע"ש. ואין טעם צדצכיו דודאי לפי הפשוט לשון קימה מתיישב עם לשון מפני, לזל עם והדרת אינו מתיישב אלא לשון פני, ומה שאמרו בתלמוד תקום והדרת עריצי"א ותוס' י"ד עם צקדושין צשם התוס': והדרת פני זקן. שרש הדר לרש"ל צלה"ק קרוב ענינו לשמש הדר צלרומית, כי צלשון ארומית כשהוא צצנין הקל ענינו חזרה לאחור, וכן צלה"ק הותלל להרות על מין ומיני הילאה אחר תפול על האדם פתאום ותשציהו אחר מהפיק זמנו, הגע צעמך שייגמור אדם צלצו להכות את אוצרו, וכשהוא צל להוליא מתצבתו אל הפועל הוא נרתע לאחוריו ולא יוכל עשוהו, זהו הנקרא הדור; הלא תראה, חל לא תהדר צרינו ענינו כשימתן הדין שתקום ממון איש עני ודל אל תצא יראה צלצבך לאמר איך אחייב את זה שאין לו לחם לחובל

לאכול? וכן צהיפך ולא תהדר פני גדול אל תהי כרתע לאחורין ועשות זו משפט לך לאמר חין הכלים אוחו שהוא גודולי הדור, וכן פני זקנים לא נהדרו, לא כרתעו לאחוריהם כשצאו לסגף חנשים זקנים אשר הטוב עמו לוח לכל רוחיהם אל תגעו בהם, וכן אל תתהדר לפני מלך, אל תבקש נשים אופן להציא מוראך בלב רואיך. ולהיות כי שרש הדר בהנחתו הראשונה לא יורה רק חזרה לאחור, לכן כתוב. אני לפניך חלך והדורים אישר. קרא הדורים, הדרכים המעוקלים הנעשים על ההרים הרמים שהולכים בהם מעט ללך ימין ואח"כ חוזרים ללך שמאל, וכן ע"ז הדרך מרוב שפוע הדר שא"ל לעלות עליו בדרך ישרה, והצטיה הקב"ה למשימו לכורש שלא יטרוך לאחד זמנו בדרכים המעוקלים האלה אלא יעלה לראש הדר המשופע בדרך ישרה וקלרה, וזה משל גלה לרמו שיכזוב מלכים צעמל מועט (וענין צרוב עם הדת מלך כשהמלך מוקף מרוב רואיו והדרוהו), והסתכל כי לא על חנם אמרו (בזכות לוי') השתחוו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלה בהדרת, כי אמנם גם ההדרה הקרובה צענין אל החרדה, וגם שרש חרד נגזר ומרש הדר המורה חזרה לאחור. והסתכל איפוא ציושר קבלת חכמינו, חין דקריהם מיוסדים על אדני ידיעת מעמקי לשון הקודש על צור', הלא תראה מאמנם. והדרת פני זקן, אינה הדור? לא יש צמקומו ולא יסתור את דבריו, ולכאורה יש להקשות על מאמנם ולשאול מה ראו שהחליפו מלות עשה במלות לוי', כי והדרת פני זקן הוא לשון קום ועשה, והם פי' בשב וחי', אבל אמרת הענין הוא כי גבוי וידוע היה להם שלא יורה שרש הדר אלא על שב וחי', מפני שהוא לקוח מענין חזרה לאחור, וע"כ לא יוכל להורות על קום עשה: (לו) מאזני צדק. מאזנים השוקלים משקל של לך, חין ומשפט הלשון לומר מאזנים לדקיות ואזנים לזדקות, כי חין בכלים לא לך ולא עול אבל הם מוכנים לזעשה לך (כל"ט):

ב (ה) ושמתו את פני. להרחיק ההגשמה ל"ל לפטר ושמתו ענין עזיבה והסרה דומיא דונתתי פני נפש (אחרי) ומלאהו על כוונה זו (איוב י"ד) ושית מוני, שענינו הרף מוני, ע"י שם ר"ש צ"ו, ושית ושית שוים הם בכל הוראתיהם, ונחת ודע שכל הפעלים המורים על נתינת ושימת הדבר על מקומו לוח שם ישמשו ג"כ העזיבה והסרה. כי מנחת הדבר זה ע"י עזיבת יד הנותן מוננו, וכן שרש נוח אשר יורה על מנחת הדבר יורה ג"כ העזיבה כמו והנחה לגדינות עשה (אסתר ג') שהוא עזיבת נתינת הנפש (נאלכאסען), ועטם ושמתו פני צאיש ההוא חגוצו פני השגמתי צאיש הלה, ובהסרת השגמתי מוילאל הוא מעותד לתקריים רעים, וחי' אחריי והכרתי אותו: (ט) יקלל את אביו. חין לי אלה אביו ואמו, אביו בלא אמו, אמו בלא אביו מניין? ח"ל אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דר"י, ר' יונתן חמר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עמו עד שיפרוטו לך הכתוב יחדיו (חולין ע"ח), דע דלרש"י בהנחה הראשונה הונחה הוא"ו על השחוק והוא התעלמות צ' נושאים מחולפים צענין שלישי, שצאתו הענין השלישי נעשו הנושאים המחולפים משותפים זה צזה, ובהנחתו הראשונה הזאת נעשה הוא"ו שם להורות על כלי המוצר שני דברים, כמו ווי העמודים, שצוא"ו הכלי מונח השתתפות העמודים, ושבו ללקחה הוא"ו גם כן לשמוע הצבור שמוות וצפעלים והוא נקרא וח"ו הצבור כמו לוי ויהודה כלומר שני משותפים צביהם אל מלרים, נעשה ומשמע שיהיה העשיה והשמיעה משותפים על ידיו, וזה גם כן ענין וח"ו הסבה כמו לא יקדצו ולא ימותו (צמדבר י"ח), והוא השתתפות שליבת הקריבה ושליבת המיתה צאיש ההוא, וכן וח"ו תנחית כמו חם צמקותי תלכו ותחתי גשמיכם והוא שחוק חיוצ ההליכה צמיוצ קבלת הגשם צנושא שלישי שהוא האומה הישראלית, וכן וח"ו ההשואה כמו שונים לרום והארץ לעווק ולב מלכים חין חקר, ויים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מלרץ מרחק, דהיינו גם כן צנחנית המקבל שקבלת הנאה ממים קרים ומשמעה טובה ומשותפים צגוף המקבל צשווי הערבות, וכן וח"ו חף על פי כן כמו הנמלים עם לא עז ויכינו צקץ לחמם כלומר שישתתפו צמולים שליבת העזו וקיום הזריות בהכנת מונותם צוננס, וכן וח"ו האצל כמו לא חדני ועצדך צאו לשבר חכל, ששליבת הציאה לרגל את הארץ וחיוצ הציאה לשבר חכל ומשותפים צנו, וכן וח"ו צמקום או כמו ונכה אביו ואמו ר"ל או אמו שחיוצ העונש של הכאת האצות שהם צ' נושאים פרדיים יקצץ לו צנושא אחד והוא הן שהוא חייב צין על הכאת האב צין על הכאת האם; חן ממה שהעונש השותפי האומר צנחנית הן אפטר שיאמר על צ' אופנים, שאפשר שיציא זה השחוק מנחת התעלם צזה הנושא חיוצ העונש של כל אחד מן ההכאות של אלה הנושאים, שכל שיכה את אחד מהם הוא נענש, מה שאינו כן צשאר כל אדם זולתו, שאם שאפשר שיהיה גם כן חייב על הכאת אביו של זה כשהוא אביהם של שניהם הנה לא יהיה חייב על הכאת אמו של זה כשהוא מאם אחרת, או להפך, ושבו חין צו שחוק מלרים הנושאים המיוסדים; ואפשר גם כן שיאמר שיש צנושא הן שחוק של צ' הכאות הציאים כאחת שאף על פי שהם

שהם פעלים חלוקים הנה כשיקבלם בנושא הנה הן נעשות אחד לענין העונש, שצאופן זה יהיה המונח וממנה אציו וחמו שאינו מייצג עד שיכה שניהם כאחד, וזהו נחלקן רבותינו לר' יאשי' יש צמונן הו"ו השחוף המוחלט והיה לר' שיהיה או שיקבל שניהם כאחד כל שיהיה נענש, עד שר' הכחוש למעט ע"י אציו קבל אמו קבל, ולר' יונתן יש צמשתע הו"ו כל אחד מנשי האופנים דלעיל, משנוע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הבחוב יחדיו, והנה כל הראשונים הרי"טצ"א והר"ן והרשב"א והר"ם כולם הסכימו לדעת ר"י כמ"ש צמ"מ צ"מ ל"ד, והנה שם צמ"מ שיש צו מניעה כגון לא תחרוש ולא תקבל וכיוצא בו, אבל צמור שיעשה לפלוני או שיחן ודאי שיעשה, ששניהם משמע ולא מיפטר צדד ומנייהו, ע"כ. (ואף דרבי יונתן על מקלל אציו וחמו מוח יונתן אמר לנחמיה, מכל מקום עיקר ענינו הוא מניעה לפי שנוהג שלא יקלל, ואין לר' התורה שיהיה מקלל ולהמיתו, ואדרבא רגזה העדר המעשה המוגזר והעדר עונשה), ודעת הרי"טצ"א וזה כדעת תשו' צמ"מ ר"ש ע"ד שכתב דאף ר' יונתן לא אמר דתסם וי"ו מחלקת אלא כשהחילוק הוא הוספה כגון בשלילה, אבל צמ"מ, שנתן צריה ואינה הוספה אלא גרעון המיוצג לא, דאי לא חיתא הכי הענק תענק או תגרנך או תיקצך, ונתת צאזו וצלת, או צלת? — ותפיר אכצרה צכסא דהרסנא שם, דכל חילי דר' יונתן ומכלאים, ואין יעלה על הדעת ללמוד חיוצ משלילה, ואם בשלילה אנו דנין הו"ו כמחלקת, אין פירושה תנאי, שלעולם צין וי"ו החצור. צין וי"ו החילוק צמ"מ, ענינה להוסיף, ובשלילה החילוק להוסיף, וחלו היה כתוב כאן או היה האו תמורת וי"ו, כמו אם עבד יגח או אמה סבורתו גם, לר' צמ"מ אלה המשפט קו, והיא הוספה לעולם. אבל צמ"מ חיוציים יהיה האו תנאי (ומשמעו צריה לצרור נעשיית אחת ונחם), ואם תפרסם הו"ו או, הנה מנעמת, ואין זה מהוראות' כלל, וכל החיוצים צתורה מלאך ומגרנך, על מלות ומרורים, וקשרתם והיה, ונעולם לא כספק אדם שאנו לר' יאשי' נעשות שתיים. וזהו לא כמלא צמ"מ מקום שיהיה הו"ו דרך צריה, וכמ"כ צמ"מ לנו שום הוראה. ועמנו שז' דבר שהחיוצ הוא הפך השלילה, וכל שצמ"מ הלשון הסמתי ידחה את שתיים, הנה צמ"מ הלשון הסמתי יבקש שתיים דוקא. כלל דמלתא לדעת ר' יונתן, כל שאין כאן הוכחה סתם וי"ו מחלקת, אם לא צמ"מ שהענין מוכח, אחר בשלילה. ומנה צמ"מ סתם וי"ו למייצג צמ"מ אם לא שלפי ענין המחיר בכל לחלק, עכ"ל. והם דצרים של טעם (עם צמ"מ מהענין היא חלושה, כי צמ"מ שבו אין המחיר בכל הפרטים, ודי צמ"מ מניין אחד (רמזים פ"ג מעצרים ה' ד'), והוסיף קלת צמ"מ, דאף לר' יונתן דסובר דצמ"מ דהיינו צלאו ומשמעות וי"ו גם כל אחד צמ"מ, דכל אחד ומשמעותו יחשב לחיבור צמ"מ להחייב עליו, ושתיים יחד הוא כפל האיפור, ומ"מ צמ"מ ומ"ע אף לר' יונתן ומשמעותו שניהם כאחד, כגון כד אצין ואמר, וקשרתם לאות על ידך והיה לטוטפות צין ענין, שהחיוצ מתפשט על שתיים, שלא נחקיים מלות כבוד והנחת תפלין על שלמות צמ"מ כבוד אם לצדד והנחת תפלה של יד לצדה, כי החיוצ להשתדל הכבוד לשתי אצותיו ובהנחת תפלין שתיים. אמנם זה אינו רק כשהיכולת צידו לקיים שניהם או החיוצ בהשתדלות קיום שניהם, אבל כשאין היכולת לקיים שניהם, שאין לו אלא אחד מהאצות, ואחת מן התפלין, המורה ומחייבתו אל הקיום הזה שיש לו, ולא אמרינן דעשייתו זו לאו כלום היא, דע"כ חלק מן העולה יש לו צידו, דמחן דלית ליה תרי מלות לא אמרינן חדא מורה נני לא ליעבד כצמ"מ מ"ד א'. ודי מנינים שצולב לולי דגלי לן קרא דצמ"מ לקיים תמה וארצעתן מורה אחת, (מנחות כ"ו) היה החיוצ צמ"מ וכן צמ"מ לו שלש מנינים האחרים. ולזה אמרינן (מנחות ל"א) צמ"מ הכי עלי עולה סד"א מדכתיב מן הצק ומן האף, היה ומשמעותו לר' יונתן שניהם כאחד לא כל אחד ואחד בפני עצמו, כיון שהיכולת צידו היה החיוצ עליו לקיים נדרו על שלמותו ולהציא שניהם צק ולאף, כי צמ"מ אחד מנשי המנינים לצד לא קיים כ"א חלק מהמורה לא המורה צמ"מ, לכן אלטרך תסם גם לר' יונתן רצויה דאו להורות דגם צמ"מ תורה חיה ועוף יכסה גם לר' יונתן היה ומשמעותו שניהם כאחד דוקא, ולא היה קיום מלות כסוי צמ"מ על שלמותה כ"א צמ"מ עם שתיים חיה ועוף, והיה החיוצ להשתדל צמ"מ דם שתיים כדי לקיים המורה על שלמותה כצמ"מ, וצמ"מ אם אין היכולת צידו להשיג דם מן האחד לא היה נפטר גם מכסוי דם האחד שיש לו, אבל אז קיים על כ"פ חלק מהמורה כצמ"מ וצמ"מ. לכן גם לר' יונתן אלטרך רצויה דאו להורות, דגם כסוי של כל אחד מנשי המנינים יהיה מורה צמ"מ, ואין מן הדרך להשלימה צמ"מ גם דם האחד (ע"י צ"ק כ"ד צמ"מ שמה שיר או חמור דאלטרך או לחלק שכתב צמ"מ מקובלת שם, וכן צמ"מ יהושע, דגם לר' יונתן אלטרך תסם או לחלק דלא תסם' (סס). וצמ"מ מורה"ם לובלין ק"י ס"ה הקשה לתני דאמרי

(חולין פ"ו ז'). דמ"ד שחט חיה ועוף במקום אחד כקור אחד לכלן הוא דמ"ל דלמטרך או למלק, וכיון דלמן קמ"ל כרבי יונתן דלח לריך או למלק, אם כן אימתי או למילך דשחט חיה ועוף כל אחד לריך כקור שחט ועלמו וכרבי יהודה החס שחט חיה יכנה ואחר כך ישחוט חיה ועוף שנאמר חיה או עוף, והאריך מאל שם בשחט' צטור קושי זו וכן בשחט' ר"ע איגר סי' קכ"ט עמד צקושי זו. ולמ"ש ש"ס הדלל בין המיזב והסבילה, דדוקא בשבילה ר"ל בלאו הוא דקורבן ר"י דגם בלאו או משמעותו שניהם כאחד, וגם כל אחד ואחד, אבל צמיוז ר"ל צמיע הוא לר"י דדוקא תחתי עשומע ולאטרך או למלק, אין כאן קושי כלל: דמ"ו בו. אמרו צמ"כ (ובסנהדרין כ"ד) נאמר כאן דמ"ו בו ונאמר באזב וידעו דמיהם צם מה דמיהם צם שנאמר להלן בסקילה דכתיב באזב ירגמו אותם אף דמ"ו בו שנאמר כאן בסקילה, ורש"י כתב פשוטו של מקרא דמ"ו בו כמו דמו בדאשו, אין נענש על מיתתו אלא הוא שגם לעלמו ליהרג כלומר שעתיד ליתן דין וחשבון על שגם צעונו שנשפך דמו, ע"כ. והאמת צפי רבותינו, דלרש"י הוא מן המיתה שלא כתבה התורה לשון דמ"ו בו רק צפ' זו שמה פעמים, ולא בכל שטר חייבי מיתות צית דין, שיענשו על שגרתו מיתתם לעולם, ולמה דקדקה התורה להזכיר לשון זה רק בשטח חייבי מיתות צ"ד לצד, אבל לרבותינו בלשון זה תלמדנו התורה איכות המיתה, אחר שהרישנו מקודם חיוז מיתתם ואמר מות יומת, כל גם כן ללמדנו באיזה אופן מן ארבע מיתות ידעו, על זה אמר דמ"ו בו; ואם נתזוין לירד לעונת דעת רבותינו יראה צעליל שהיא המזון האמתי בלשון התקרא עלמו, כי שם דם סי שניהם צבורתו, אחד הלימי האדומי שצנור האדם (בלוט), והצ' העדר וסבילת חנועת ההליכה (צבעוגלףאזיקייט), כמו שמש בצצנור דום, ואדום לא אלא הפתח (חיזב ל"א), ודויה לאלה שענינם המציתה וההפסק מן ההליכה, (אויפסאָרען, שטיילעטשעהען), והנה עיקר ענין הסקילה היא לדחפו ממקום גבוה עד שיפול על לבו לארץ או להשליך ארץ כבד שיש בו משה שני בני אדם על לבו (מס' סנהדרין מ"ה ז'), הנה היתה כל ההשתלחות להביא עליו מיתתו מאל לבו דוקא להמית את לבו בקרבנו, והיא האבר הראשי בלשון אחר ומתו תולדות החיים, כי נפש כל בשר ורוח המיוני שצאדם צדס שבלבו הוא שמתנועע תמיד כדי לבצב הדם ורוח המיוני בכל חלקי הגוף, ויגפול האדם על לבו ממקום גבוה או בהשלת ארץ כבדה על לבו, יודתקו כותלי חרדי הל"ב יחד עד שתפסקו תנועתו ואין עוד מקום לבצוב הדם בגופו ולהמיתו, והנה על צבול כח התנועה מן הל"ב והפסק מעלך הדם בלבונו אמרה התורה דמ"ו בו, יראה הדומים שבו יהיו דומים מנועי התנועה, ולמ"ו יהיה סכנונו (זיין בלוטשטיילעטשענר, זיינע בלוטצעוועגלףאזיקייט ליגט אן איהס), כלומר הוא צעונו המור סכב לעלמו עונש הימתי ממור שצארבע מיתות והוא סקילה; אמנם שטר שלוש המיתות נעשים בשאר איברי הגוף שאינם שרשי חנועת דם החיים, וכבר ידענו ממחתי הגמות שנתלים וצנצנעים צמים וצנחנקים אין הדם שבהם נעשה קפוי ונקרש. הנה לפי המוצא מלת דמ"ו בו כולל שתי הוראות יחד, על הלימי האדומי שצנור האדם ועל הדומי' שהיא מניעת התנועה, דמנו שנאמר מן יום יומים יתייס, ככה מן דום דמ"ו דמיהם. וקרבן לומר שהנחת שם דם על הלימי האדומי אינו ע"ם מראה האדומות שבו, דאם כן אל"ף חסרה (ע"י כריתות כ"ב מניפה המשחרת דם הקוס בתחלה שחור), אבל הוא ע"ם הדומיה ומניעת התנועה שהוא צעלם ענשו, כי מנחת התנועה שאנו רואים בו, מקרה הוא לו מאל פום הטבעי ורוח המיוני הפולטיים בו, אמנם צבורם מנו מיר הוא נח ושקט עד שנעשה קרוש. על כ"ס ילא לנו שצבס דמ"ו דמיהם ככלל ענין הסקילה הנעשה באבר התנועה שהוא מקור החיים, ואהי לן ג"ש המקובלת בלשון התקרא על עונק פשוטו והבלחא: (י) הגאף והגאפת. יש הפרש בין נאף מציין הקל למנאף מציין הכבד וכן צין נאפת למנאפת, כי אמר זע ענאף ותזנה (ישעי כ"ו), כן דרך אשה מנאפת (משלי ל' ב'), הנאמר צקל הוא מן האשה (פערצובלט), והנאמר בכבד הוא מן שמושה מעשים לשתיה האשה נפעלת ממנו אל השחק, כגון קורץ צעיניו וכדומה (צובלען), וכן האשה כשנפעלת מן האיש תקרא נאפת צקל, וכשעושה מעשים ותנועות לעורר תשוקת האיש תקרא מנאפת בכבד: (יא) ישכב את אשתו. דוק כמצינים ומתלה הדלל לשון צין ציאות האסורות לצין המותרות, שצונו הכשרים יזכיר לשון ציאה, ויצא אל הגר וחסר, ויצא אל רחל, וציאות האסורות יזכיר לשון שכיבה, כי משרש צוא להורות גם על כל דבר שפי הצא לו לאדם מפעולותיו (איינקאָממען, איינקיינפֿעען), בדולי קרקע זרעים ופירות אינן בתצוה גרן ובתצוה יקב, תצוה זרען, חווג הכשרים עיקר כונתם הוא פרי צען, והוא לקיים המצוה בלכד לפרות ולרבות, לכן אמר צהם לשון ציאה להורות על תכלית כונתם בפועל ההוא. אמנם ציאות האסורות והמנוגות אשר תכלית כונתם למלא תאוות יאמר צהם לשון שכיבה שהוא להנחת הגוף, גם יש בלשון זה משמעות הציון והפחיתות, כי שכיבה הוא הפך הקיימה, ולשון קום ישמש על הכימה והתנשאות, צקום רשעים יסתר אדם (משלי), כשיעלו לגדולה לשכרה עומתאקאמונען

(עמלקי קומ (ישעיה) להחנשא, ולשון שכינה ישמש על הארדה, והשפלות כענין נכבדה בנשמתו, וירדה לשון שכב גם לכל דבר היורד ממועלה למטה, ירידת העל נקרא שכבה הטל, כח"ל וראצ"ע, ועל ירידת המטר נבלי שמים מי ישכיו, והעופה מנעשה זו רק למלאות חלואו הטל, מוריד כבוד נפש האדם שהיא חלק אלוה ממועל לפועל מי שאינו מדבר, נמשל כבהמות כדמו, כי נפועל מנוגה זו יסוה אדם בעל נפש מעכלת לפועל זהמי, והוא והבהמה שוים בזה, ואחר כוונה הלכ יתרוגס מעשה האדם מעלה מעלה, ויכול לרדת מטה מטה, ולירדת מועלת האדם נפועל זה מלד מחשבתו המנוגה יאמר עליהם לשון מנוגה, אשר ישכב, ויש לתרגמו על כוונה זו (דבר עם שאנלעטי, העראצוירדיגעט); החזונון שכבשים יזכיר עם השכיבה לשון נקייה ואמר (מיכה ז) משוכבת מיקך, (מ"א ח) ושכבה במיקך, ואשת פוטיפר ונטה לוע התנופות אמרו לשון שכיבה כי כל כוונתם להגלת הגוף, כאמרם (צ"ר טס), ותאמר שכבה עמי ארורים הם הרשעים להלן אמר וערשת כנפידך על אמתך, אבל זו כבהמה. למה אמרה, אלי תבא. יעקב אמר, ואבואה אליה. ואריות אמר, על אשתי (ט"ז י"א) לשכב עם אשתי, לא הזכיר לשון ביאה, כדלוי באים ואשתו, כי אמר טס. הארון ישראל יהיה יושבים בסקות ואני אבא וגו' ולשכב עם אשתי. סגנת כוחה לא הייתה זורגו אליה ע"ל השבט אבל יש בזה לך גות; בבוא דוד על בת שבע צמיי אישה נאמר (ט"ז י"א) וישכב עמה, וכאשר נפאה צהיאר אמר (טס) ויבא אליה. אמנם מדלח הסימ דעתו ומתאור, ופתח כל ימיו כוס דמעות על אשר הרע לעשות עמה בחסלה, כמי"ם במוזר התפורה ומטאמי נגדי תמיד, כל ביאותיו אשר כך לא היו צענינו כהיאר גמור והיה לבו נוקטו עליו תמיד לכן אמר טס גם לשון שכיבה ליפגא דציונוא, ויבא אליה וישכב עמה. וכמה נחגתה רחל בבשרה לשון מנוגה לאמר לכן ישכב עמך הלילה, עד שנענשה ע"ז (ע"ש רש"י), ואמר על יעקב וישכב עמה צלילה הוא, לפי שהצעתו צפ"י היה צענינו לך גות, אמנם למה נלפס הקצ"ה על שלא הייתה כוונתה אלא לש"ם להעמיד שכבים, מעדות הכתוב (וישמע אליה אלהים, כדלוי צדק"ר טס), לכן זכתה ואלא מננה ששכר את מנוו יודעי צינה לעמים וכמו שדרכו על מלת הוא סייעחא דשניא דהוי צולתא. וע"ש אשר שוכב את צלה: (ד' י"ש"ר ארתו ואתהן, ואתהן אמת מהן דברי ר"י, רע"א אמתן עד שישו שתימן פרט לאמר מיתח אשתו, ואיכא צינייהו ממותו לאמר מיתח אשתו לר"י היא אמתה ולר"ע אין ממותו צבריפה אלא אם אשתו ג"כ קיימת ואם לאו איננה צבריפה; ונראה צמנענות פלוגתהן דלר"י אין צמנענות מלת ואתהן אלא את אמת מהן, ולר"ע יש צמנענות מלת ואתהן הראה כפולה ומאומת, אמת מהן ושתייהן, כהוראת מלת אמתן שצביית רבות נקבות, ופי" אמת מהן כשישן שמים, ולכוונה זו שינתה התורה צמקוס זה לכחוד הראת אמת מהן בלשון ואת הן שהוא לשון רבות ג"כ לכלול שתי הכוונות כאמת, כ"ה פלוגתא דר"י ור"ע אליבא דרבא להלכתא כוחתיה, ובזה נוטה דעת ר"ע יותר אל הפעט מלומר דאשה ואמה דקרא צממותו ואם ממותו מיירי כמי"ם רש"י והוא דעת ר"ע אליבא דרז"י דלית הלכתא כוחתיה, חס דלא כה"א"ס. והנה אצ"י אמר טס (צמנעדרין ד' ע"ו) דמלת ואתהן מלוקה לשמים וכאלו היה שמי מלות ואת-הן ומלת הן בלשון יונית אמת, ופירושו ואת אמת מהן (ע"ש רש"י); ונראה דמדחזינא (ציננות ז"ד) דלא החכר באצ"י צמקוסת ביאר עד"ז, שהוא צאמת קשה מאלד לפרע מלת הן שצ"מ הוא לרבות, להיות כאן על היסוד, י"ל דלרוחא דמלתא אמר כן אצ"י, כי צאמת אין אלו לריכים לתלק הציבה לשמים ולחפם לה דומים מלשון אחר, כי כבר מלאנו מלת את צמקוס מן כמו בלחתי את העיר (שמות צ'), דתרגמו מן קתח, קייתי איש את ה' (צראשית ד') מן קדם ה', ירא אכני אותו (טס ל"ג), דחיל אנה מניה, ורבים כאלה, וכן כאן ואת הן כמו ומהן כלומר אמת משתייהן; (ז) וראה את ערותה, חטו כדלוי תלי מילתא אלא עד שיראוהו טעמו של דבר וכו' ומכאן להסתאה מ"ה (סנהדרין מ' ע"ג) לפי"ו וראה רחית השכל וכונת הדעת (צמנעצ"פטיגעט) כמו בלא ראות (מסעי ל"ה כ"ג) תרגמו יצ"ע בלא מתכוון, וכענין מה רחית כי עשית הדבר הזה (ויכא כ' י'): חסד הוא. פירש"י לשון חרפה, וכת"ל קלנא הוא. והרמז"ן טען ע"ז ואמר רסוק הוא להיות מלת חסד בלביק משמש בהטובים כאלה, והכבוזים מעצמים וההללים צמלת חסד; ואין זו טענה, כי השבט הוא מלד הפועל ועושה החסד להשפיע מוצו צלי חסלוס גמול, אמנם מלד המקבל חרפה היא לו שהוא כעני דל ונלך לקבל מתנת חסם, וכמאמרם מאן דאכל דלאו דלי' צהיל לאסתכלי צאפי", ולכוונה זו ישמש על השבט והגנאי דבר והטוב: (יש) שארו הערה. אמר כאן פעם שנית הערה וכבר הוקפו כל העריות להדדי, ואמרו אם אינו ענין לאלם תנחו להערה דבהמה (יצמות כ"ד צ') החזונון אין יסכים הכחז עם הקבלה בזה, כי לעיל (פ"ח) כתוב את מקורה הערה. מקור דקרא היא הפרחודר הפנימי, והוא שער הרחם, וקודם פתח המקור יש שמי שמיית וצינייהם קינט וסדק פמוק וארוך מלפני ומאחרי, ועומק הסדק הוא פרחודר המיון וצמלנע אורך הסדק הזה הוא

פתח המקור, כי הוא מכוון נגד פתח הרחם, וכל זמן שלא הגיע האבר אל תוך נקב הוא שנאמנע הסדק אפי' דחק וכנס כל עובי עומק הסדק שהוא ולא הגיע עד הנקב, לא נגע בפתח המקור, כי כל עובי צמר הירכים שהוא עומק הסדק אינו לא בכלל ביאה ולא בכלל הערסה. עד שתיגע האבר לפתח שנאמנע שהוא הנקב שממנו יולדים, ושם הוא סגור בצחולה ופתוח בצעולה, ושם הוא מתחיל תחלת ביאה והערה, לר"י צלח הכנים כלום לתוך הנקב רק בעובי עומק השפיות אינו אלא נשיקה, וכסדר עבר כל עומק השפיות והכנים כל העטרה נקבט היא הערה, למיצי מיתות וכריתות וח"ו ויבמה לשוק ופסולי כהונה ואשה לצעלה, וכ"ז צלחם שאין רחמה בגלוי, והירכים הויין לה כעין פרוזדור, לכן כתב שם את מקורה הערה למעוטי צלח הערה רק בפרוזדור, אמנה צהמה לית לה פרוזדור המילון (כצחולין ס"ח) והאבר מיד נוגע בפתח המקור עלמנו, לכן כאן השמיע הכתוב את המקור, ושפיר אוקמוהו להערה דצהמה (נודע ציהודם חס"ת מח"ש"ע סי' כ"ב) והיא הערה נפלאה ואמתית ושפיר אמר הרב שבין צוה דבר אמתי בחורח משה, אמנם עדיין אין דבריו מוספיקים, כי ליטנא דקרא קשה מחד, שאמר "שאר הערה" ואין צהמה נקראת שאר, לכן נראה לי להספיק על דבריו, ללא צלח צהמה הוא דלית לה פרוזדור המילון, דמנינו זה גם צהמה דהיינו כשהיא אילונית, והיא גם היא אין לה פרוזדור המילון ורחמה בגלוי, כי אחד מסימני אילונית היא שאין לה שפולי מעים כנשים, וציארו הרמז"ס והר"ע דצטנור' (רפ"ק דיצמות) שאותו מקום אינו צולט ומגפה על שטח הגוף כערות שאר הנשים, ולשון רש"י (יצמות פ' ע"ב) שפולי מעים, כמין קף למעלה מאותו מקום, כצפרק יולח דופן מ"ז, קף הוא על צית הרחם כמין תפוח גזוה. והוא צלמנו עובי צמר שבקלה הירכים צו ומתצדים שתי הירכים שנאמנעית סדק המכוון נגד הנקב הפנימי, נמלא מצוחר שאין לאילונית אותן השפיות הנקרא פרוזדור המילון, ופתח המקור או שער הרחם הנקרא צהמר נשים פרוזדור הפנימי הוא באילונית מגולה. וצאשה כזו איירי קרא דילן, לכן הספיק צו מלת מקור, דצהמר נשים כתב את מקורה הערה למעוטי צלח הערה רק בפרוזדור המילון, אבל צהך אילונית שאין לה שפולי מעים ואין למעוטי צה פרוזדור המילון דמנינו הוא פוגע בפתח המקור, לכן לא כתב קרא כאן מלת מקור. ואת' קרא דידן לאשמעינן צהך איתחא ויה ללא יכלינן למילף משאר נשים, דנשי דעלמא דקודם הערסו צמקור עכ"פ כבר נכנס האבר כל פרוזדור המילון, לכן ומייצבין צו כשנוגע אחר כך צמקור גופו, אבל צהך איתחא לא הוי ומייצבין צה כשהערה צמקור כיון שאין כאן הכנסה של כלום לא בפרוזדור הפנימי ולא בפרוזדור המילון, לכן אתא קרא למיצי גם צה בהערה צמקור. זה ניל פשט המקרא ושפיר אמרו שארו הערה. אמנם דעת התלמוד להך מילתא למודה לא לר"ך קרא, כיון דהך פרוזדור המילון שכלל הכנים אינו רק שפולי מעים עובי צמר שבקלה הירכים, ואינו חלק מן הערה עלמה, ואין הכנסת האבר צו טוס פגיעה צערה גופה, מה לי צין אשה שיש לה עובי צמר זה או לא, ועיקר קפידא למיוצא הוא בפגיעת הערה עלמה, לכן קאמר תלמודא, אם אינו ענין להערה דכתיבה גבי אחות אז ואם דאת' מהיקישא, תכו ענין להערה דצהמה, כלומר הא דהוכיח קרא שארו הערה למיצי באיתחא דלית לה פרוזדור המילון, לא לגופה אלטרך, דכבר הוה ומייצבין צה מהיקישא דשאר עריות, שאין למלק צין יש לה פרוזדור המילון או לא, אבל אחי קרא למילף מנה למיצי בהערה צהמה, שאין לה פרוזדור המילון ואין צה הכנסה של כלום, דמין צהמה ליכא למילף מהיקישא דשאר עריות מין אדם (כמ"ש הרמז"ן והרש"ב"א שם ביצמות, ללא הוקשו להדי אלא צה מינה אבל צהמה ללא צה מינה לא) אבל מיתורא דקרא שפיר ילפינן לה כיון דלגוף האשה לא אלטרך. יאל לנו דקרא גופה באיתחא נשחתי, אמנם לא למילף דינא צדידה רק דדדומה לה והוא צהמה. (ולפ"י) הא דמקשי תם צתלמודא, מכדי צהמה מיצי מיתת צ"ד היא מ"ט מיתת צהמה להערה דירה גבי מיצי מיתת, לכחז גבי מיתת צ"ד וילף מיתת צ"ד ומיתת צ"ד. על כן פירושו דלכתוב גבי אשה צו או גבי צה אשתו או גבי צה, דבהי נשי משכחת צה למיצי דליכא אילונית, דלית להו פרוזדור המילון דומי' דצהמה, צהנהו כוכל למימר אם אינו ענין להו דאתי צהיקישא תנהו ענין לצהמה דאין לומר דלכתוב גבי אמו ומתו, דהא נשי אלו צו אולדי נינהו ואינם דומים לצהמה. וע"ש רש"י) דע דלרבותינו שכלל צקרא דילן גם ענין הערה צהמה, ירוח לן מה דמקשי צהו המצדים מה נשחתי מקרא זה וכל המקראות שלפניו ולאחריו שהזכיר צהם הכחז ענשם צפירות, וכרתו, ערירים ימותו, וכאן לא אמר רק עונם ישאו, ולרבותינו ניחא, כיון דצחמות אם ואז אין העונש רק כרת ולא מיתת צ"ד, והצא על צהמה אית ציה תרי עונשי, צמזיד צלח התראה כרת, וצתהרה מיתת צ"ד, לכן השמיע קרא את העונש ולא אמר רק "עונם ישאו" והוא כולל תרי עונשי, הכרת לאחות אם ואז, וכרת ומיתת צ"ד לצא על צהמה, דמין לזה (אחרי י"ז ע"ז) ואם לא יכנס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו, שכלל צו תרי עונשי, כרת על

רחי"ת גופו ומלקות על כזום צגדים כמש"ס רש"י. זה עדות על אמתת דעת רבותינו: (כא) גדה היא. וכי אשת אחיו נדה היא, אלא כנדה מה נדה אף על פי שיש לה היחוד לאחור מכלל, צענה איסורה צברת, אף אשת אח נמי אף על פי שיש לה היחוד לאחור מכלל, צפוי צעלה צברת; והערה דכל עריות ילפינן מוקרא (קדושים י"ט) כי כל אשר יעשה מכלל החובצות האלה ונכרתו הנפשות העושות, הוקשו כל עריות כולן לנדה מה נדה צהערה (דכתיב זה את מוקרה הערה), אף כל צהערה, כ"ה מפקנת התלמוד (יבמות כ"ד), ורש"י פירש כאן דמנדה היא דרש"י לאסור הנדרה כנדה, זה אינו כהסקנא דתלמודא, ולדמי שם: (בח) הבהמה השחורה. צהנהם הקדים את הטהורה, וצנף את הטמא, לפי שהצהנות הטהורות הן מועטות, עשרים מנינים המפורשים צתורה, ודך הוא כשהמועט מעורב צמורב שמוקמים את המיעוט מחד המרובה, וצנף הוא לפסד שהטמאים מועטים והם כ"ד מנינים המפורשים צתורה, לכן הקדים את הטמא לטהור:

כא (א) אמר אל הכהנים בני אהרן. בני אהרן, אף הקטני (ספרא), כי שם צן יאמר גם על הקטן, שצחייתו קטן ילעך לאציו, וכ"א (ספדרין ס"ח צ) צן קטן משמע. וצמכילתא ימדו לא תעשה כל ומלכה אשה ובגד להזיר גדולים על צחימת הקטנים. וצמכילתא משמעטו או צן יבא למייב על הקטן. והנה צכל שאר מקומות דכתיב צני אהרן הכהנים, לא טבל לומר אף הקטן, כיון דכתיב אחרי הכהנים, שפי' משרתי המקדש (כי אין כהונה אלא שירות), ואין הקטן רצוי לשירות, וע"כ רק צגדול מייירי, כי מדרך הלשון שיצוא תואר אחר הנומאר, ויצוא כהניו אחר צני אהרן, שצני אהרן הם הנומארים צתואר כהנים, אמנם כאן שהקדים כהנים לצני אהרן, ואין כהנים המוקדם יוכל להיות תואר לצני אהרן שאחרי, שפי' נכלל צמלת צני אף הקטנים. אמנם לרין ציאור מה הוא אמור אל הכהנים צני אהרן, וכי נלטה עשה לאמר אהרה זו לקטנים, וגא אם נצבול דומק זה, הלא נאמר אחרי ואמרת אליהם, כפל אמירות למו"ל? וילי שאין מלת אמור כאן לשון דבור והולאת דברים צפה (זאגנו), כ"א לשון התנשאות והתרוומות, כמו יאמרו כל פועלי און (תהלים ל"ד) כלומר יתרומו, וכן את ה' האמרת וה' האנייק, וכן אמור דיק (ישעי"ג) אמור לאלהים (תהלים פ"ו), כלם לשון רוומות ועלה והתנשאות (עמפארהעצנו), ומעטם זה נקרא ענף העליון שצחינן אמירי, צראם אמירי (ישעי"י) ע"ש רוומותו וגבהותו על הענפים צתחמיו. והנה צמיית הכהנים מן הטומאה הוא למעלת קדושתם על ישראל, ואם היא מעלה יתרה לכהן המחוייב צכל המלות, והמשמש צעניני מקדש וקדשו, ומכ"כ את נאמר כי גם כהן הקטן הפטור מכל המלות ושאינו רצוי לעצרת המקדש, וצכל זאת לריכס לשמרו מן הטומאות, אין לך התרוומות מעלה והתנשאות מדרגה יותר מזה, כי נחעלה צקדושתו הרבה יותר מישראל הגדול צטנים והמחוייב צשאר מלות. הנה על התנשאות הקטן למדרגת כהונה צענין זה א"כ. אמור אל הכהנים צני אהרן, כלומר הרם את הקטנים שצצני אהרן למדרגת כהנים. כי הצי צמשמעות צני אהרן שני ענינים, הצי על שלשלת ההולדה לצד להיותם משלשלת מלאהרן, הצי על שלשלת כהונה שקמו וממנו ונדמו אליו, ואם נאמר צני אהרן הכהנים, שמתל כהנים הצי אחרי כדן תואר הצי אחר הנומאר, ידענו צצני אהרן הקדום אליו, הוא וצענין השני על שלשלת כהונה, ואין זה רק צגדול הראוי לשירות הכהונה, אצכל כאן שאין כהנים תואר לצני אהרן, שאין מדרך הנומאר לצוא אחר הנומאר, ידע" שצני אהרן נקראו על שלשלת הולדתם לצד, והם הקטנים, ואמר א"כ, אמור אל הכהנים צני אהרן ר"ל הקטנים שצכהנים שומד שלשלת הולדתם הם צני אהרן' אותם תכשא ותרום למדרגת כהנים, והולך ומצאר צענין מה יתעלה למדרגת הכהונה, ע"ז אמר' ואמרת אליהם נפסם לא יעמא. והנה ציבמות קי"ד אמת, אמור ואמרת להזיר גדולים על הקטנים' לא מכפל לשון אמירה לחוד הוא דילפי להך דינא, כ"א גם מולת צני אהרן, וכדעת הספרא' דלפי המון צלשון צני אהרן גם הקטנים, יחיישב גם כפל לשון אמירה, כמנצור צמה שקדם. אמנם רש"י כ' שם, שתי אמירות הללו למה להזיר גדולים על הקטנים שלא יעמאו, וכ"כ הרמב"ן אמור אל הכהנים ותמור ותאמר להם, רצוי אזהרות ילמדו שיהיו כל צני אהרן כעמרים מן הטומאה גם הקטנים, ולא הציותי, איך יילך ומכפל האמירות לחוד האזהרה על הקטנים, והרא"ם אמר צזה, אמירה ראשונה היא של משה שיאמר לכהנים, ואמירה שני' היא של כהנים שיאמרו לצנייהם, כאילו אמר, אמור אל הכהנים צני אהרן אמרו לצנייהם נפסם לא יעמא, שהמוצן צו שהגדול יזיר את הקטן שלא יעמא. ע"כ. וכונה קלקול לשון צזה, ובקרצן אהרן השתדל צשהואת דצני התלמוד עם הספרא, ואמר, הצי לפי התלמוד לריכס לפרש צני אהרן הקטנים, ופי' הפסוק לדעתם, אמור אל הכהנים אזהרה זו שלא יעמאו, וצני אהרן שם הקטנים, ואמרת אליהם לכהנים הגדולים, כי עליהם מוטל צמיית הקטנים, ע"כ. והדומק מנצור. ולצצנינו הך ילפותא דקטנים מהך תרמי אחי' לן, ודצרי הספרא מתאחדים ומשחמים עם דצרי התלמוד, הספרא נקט צני אהרן עיקרא דילפותא

ויקרא כא

דילפתוא, והתלמוד נקט כפל האמירות, אשר ע"י אחד מהם נמשנה צבוראחא ע"י הנגה בני אהרן, וכאמור: לנפש לא ישמא. מלת נפש ישומע צ"ק על גוף החי ועל גוף המת, נפש כי חסותא על החי (חיין צנעזעלעטעם וועזען), וכאן הוא על גוף המת (ענטזעעלעט), ויש שמות הרבה דומים לזה המשמשים בנין וסחירה דבר והפוכו, והנה חשמישו על גוף החי הוא, להיות שהנפש הוא הענין העיקרי והראשי שבו כי מוננו תולדות חיים אליו, ולא נקרא מי רק מתצתו, ונקרא ע"ש העיקרי שבו; אמנם לקרוא את גוף המת בשם נפש לריך זיחור, ויכל אחרי שידענו מקדמוני צבלי הלשון לשחף הנמים והספרים צבוראחא אחת ולצארכ עפ"י שתי אחיות שרשיות שבהם, לכן אחי אומר שמלת נפש מושותף עם שרש פשו, וצומשפטים (צוינפט שן אומחד), העירונו ע"ש נפש שהוא על חלק הרוחני שבאדם (זעעלע, גייסט), ואמרנו, ששם זה הונח עליו ע"ש ההתפשטות, יעו"ש. (וכעת מלאחי דמיון לזה בלשון ערבי), והנה בכל דבר המתפשט יולד ממילא התפרדות חלקיו זה מזה, ובאמת יורה שם פשו גם על פירוד החלקים כמו נפשו עומד על ההרים (נחום ג'), דחריגומו אחצדרו (געטרענגט, לערשטרייעט), ולזה הונח על לוח (פלאכט) שם פשחים, ע"ש הפרדו מן הדצקות, כנודע מן הפשחים שהוא מתצודד צענינו ששפאר תמיד נפרד לצדו, שאין אורגין עמו חוטים של מין אחר, לפי שאינו קולט את הלצע יפה כמוהם כדלמורי (צבילה ד' ט"ו), דענרי וכיתנא לא סליק להו לינענא צהדי הרדי, ואף צחמלה כשאינו נטוע עדיין אין מערצין אותו עם מין אחר כמו שמוערצין שאר עינין זה צוה כלמר הכצפים והרפלים והגמלים ונולה של עזים ונשי שמוערצין אותם אפי' קודם הטוויי, אבל הפשתן נשאר לצדו תמיד, וכן ע"ש שוהג. כלמר ענין הצדירות הונח עליו שם צד, כמו מנכסי צד, וכן ע"ש פירוד הדצקות הוהג צו הונח עליו שם פשחים ושרש פשו שהוראחו פירוד הדצקות, (ומחקרי הלשון נצורו צביחור עיקר הוראת שם פשחים ע"י צדצריכה, ועומ"ש צרהא ולא תאכל הנפש עם הצער) והנה מימת האדם בלאת נפשו יתפרד מתצרת בני אדם החיים והוא לקצרות יוצל אשר צו יתפרדו כל חלקי גופו זה מזה לגמרי, וע"ש מעמד התפרדות הזאת שצמותו הונח על גוף המת שם נפש, והוא דומה ממש למלה אשכנחית שנקרא המת (דער געשילדענט): לא ישמא בעמיו. צעוד שהמת צחוך עמיו יאל מת מלוה (רש"י מת"כ) ולתלמודא דידן אייתי למת מלוה מדכתיב לאחותו, לאחותו הוא דלחינו מיטמא אבל מיטמא הוא למ"מ (כור מ"מ) ויכל דלתלמודן דילעיען מ"מ מקרא אשכנח, יש לפרש צעמיו לאסוקי מת נכרי, וכדעת הר"ם צספר היראים (ס' ש"ח) דמותר לכהן צמגע ובמשא של מת נכרי, דכמו שנתמעטו מאלל הכי נמי אמתעטו מונגע ומשא (רובאו דצריו צהגהות מיימוני ס"ג מנאל, ואין דעת אייך פוסקים כוותיה, עב"י י"ד ס"י טע"צ) ארות ציית צעמיו כציית צללו ופשחים (תוריב י"ג י"ג) שטעמו של לומר של פשחים (ע"ש רש"י ור"ס) וכן הונגע צמת צנפט אדם (חקת י"ב י"ג) פירושו צמת של נפש אדם, כן צעמיו פירושו של עמיו, וטעמו לא יטמא לנפש של עמיו כלומר למת ישראל, אבל למת של נכרי מותר, וקרוז לזה איתא צת"כ ע"פ לא יטמא צעל צעמיו, צעמיו צומן שערשה מעשה עומך לא צומן שפירש מדרכי צבור, ללא הותר טומאה לכהן למיתי מלוה חלל צערשה מעשה עמו, לא כשפירש מדרכי צבור כנון מין ואפיקורס והפורק מעליו עול תורה ומוזה. (ע"י ר"ם וקרצן אהרן ומשכיל לדוד שהרסיצו לצד צהשואת צרי הה"כ עם דעת תלמודן): (ב) לשארו. שארו זו אשתו (רש"י מרצותינו) ואשכרה לה הרשעים, (צ"צ ק"ט צ'), כדכתיב והיו לצער אחד וכתיב נמי שארה כפותה ועונתה, עכ"ל. וכי' צשאלמות דרצ אחסי משנתי, ע"ש. ולדעמי נקראת אשה שאר ע"ש הקיום והסותרה שגורמת לצעלה צהולידה לו צנים ששם שארית וקיום לאיש, כענין לשום לכס שארית (צראשית מ"ה); ואמר הגר"א דודאי לשון שארו היינו שאר צצור ולא אשתו, והא דמורצין הכל אשתו היינו מנאום דכל שאר קרובין ח"ל, דהרי כולן מפורשין, ולכן דרשין מני' אשתו, ועוד מהקרוז אליו משמע ליה כן, דאין לך קרוז יותר מאשתו, שהרי כל הפסולין עמה פסולין עמו, משא"כ צשאר קרובים, ולשון ספרא אין שארו חלל אשתו שגומר שאר אצין היא, אין כוונת הספרא להוכיח משם לאשתו נקרא שאר דהא קרא דהתם צאמות אצין כתיב, חלל כיון דלפי דרכי הלשון אין מלת לשארו נופל רק על זכר, ועל נקבה היה ראוי לשארתו צמיון נקבה, ובפרט שגאלוהו צה"א (לעיל י"ח י"ד) שארה הגיה, לכן הביא קרא דהתם שקרא הכתוב לשמות אצ שאר אצין, ולא שארת אצין, הכי דנופל גם על נקבה. (שמעתי) והכנ צתי"ט (צ"צ פ"ח) הבין כוונת הספרא להוכיח משם לאשתו נקראת שאר, לכן כתב דליך נגר וצר נגר דייקני. וגם הכי' כאן דקא מאל צבייכושא דספרא: (ג) לא היתא לאיש. פרט לארוסה (יצמות ד"ס לר"י, ור"ש), וכן פסקו כל הפוסקים שאינו מטמא לאחותו ארוסה (יורה דעה טע"ג), וכתיב"ע דקריבא ליה ולא מארשא, וכן בכל מקום לשון הוי' שאין אחריו מלת לאשה ענינו איךוסין כמה שכתנתי צבי תאל (כ"ד צ') והיתה לאיש אחר, ורש"י שפירש הקרובה לרצות ארוסה, היא דעת

רבי מאיר ורבי יהודה, ואינם הסכמות הסופקים. ולפי ההלכה אין לרדף לחלק בין הקרובה
לחמותו. בין להקרובה לנשאר, ליתחם עליו בנפשו לשאר הקרוב חלוי הקרוב לא את הארובה :
(ה) לא יקרוח. לרבותיו קרחה האמורה כאן צכהן אינם מייצגים חלף על המה דומי' דישראל,
וקן שריטה האמורה כאן צכהן אינם מייצגים חלף על המה דומי' דישראל (תיב ותלמוד) ולא תקשה
אם שמים כהנים לישראל בכל ענין יאמר דישראל ולא תקראו קרחה צראשכס למת, ולנפש לא
תשרמו שרמח והיינו שומעים לכח"כ כהנים שריצה צהן צכ"מ מלות יחרות, כי צאמת יש לומר אף
שמים הם לענין חיובא, חלוקים הם צענין האיסור, לחיובא למלקות לית' צבניהם רק כשקורח
ושרוע על מת, אבל צלל מת אין האיסור רק לכהנים, דשריטה וקריטה הי' חוק לכומריהם לחלילם,
כמיש צעוצדי הצבל ויחודרו כמשפט (מי"א) וכן הקריטה (עיי' טור יו"ד סי' ק"ט) ועשו
כן להרות טהם עצלים מחרים לחלילם ומרושמים לעזרתו (כמ"ש הרמז"ס סוף הלכ' ע"א צבחות
קעקע, ועמ"ס עליו הצ"ח יו"ד רס"י ק"פ), וגם צענינו ראינו כמה מברוכיהם שהחגלמו חלוצית
ראשיהם להיות שם מקורחים, וכיון שהוא חוק לכהני חליל שוף צלל מת יאמנו עמאם להיות
מרושמים לעוצדי חלילם, לכן נחוסף על כהני ד' לצלי עשות כמו חלה אף לשמים, מטעם צמקותיהם
ל"מ. וקרוב לזה כי הכ"ו, וכ"כ מהר"מ יפה למלקות הוא ללא מיחייבי חלף על מת, אבל איסורי'
מישו איכא אף שלא על מת. (והרב גדל"ל חמה עליו ללא אשחמתי שום חנח ואמור' לאשמעתי
כפי, ואין זה תימה כל כך דממילא שומעי' כיון ידעתי שהוא מחוקותיהם) עמ"ס הרמז"ס (סוף
הלכ' ע"א) וכן הקורח ראשו או השרוע צצצרו על ציתו שנפל ועל ספינתו שצצעה צים פעור, כ'
הצ"ס (סי' ק"ף) מדכתב פעור משמע דעכ"פ איסורא איכא, ללא כצ"י שכתב דאיסורא נויי ליכא
(ובלל"ה דצרי הצ"י חמוהים להחיר שריטה, דהא אסור לחצול צענמו, כחמם מחכי' דפי' החוצל,
החוצל צענמו אשפי' שאינו רשאי, עיי' מהכיל לדוד פ' קדושים צושרע לנפש) וכ"ד הרל"ה צמינך
סי' תס"ז לחיסור, וכן כראה ממקור לשון המקרא, מדכתב לאו דגלות הזקן צין לאו דקריטה ושריטה,
דכך הלמד מענינו הוא, כמו דגלות הזקן איסורו בכל אופן, כן קריטה שלפניו ושריטה שלאחוריו
עכ"פ איסורא איכא. מכלל הדברים יאל לנו שהקבלה לא עקרה הכתוב מפשטי': לא יגלחו. יכול
גלחו צמספטים יחא מייב ח"ל לא משמית שאינו מייב חלף על דבר הקרוי גלות ויש צו השמחה
חסו מער (רש"י מרצותינו) ואפשר לתת טעם למה שהכפיל הכתוב האזהרה צשני מקוונות צבנוי
לשון כדי לילך זו מזו, ולא אמר צמד דוכתא לא משמית את פאת זקינך צתער והיינו שומעים
הכל, דכח"כ כהן, כי רצווחא פליגי צפאת זקן אי איכא איסורא צמספטים כעין מער, יש סוצרים
דנותר לגמרי, ואיכא דצברי אעיג' דמסורת הדין מותר צמספרי' כע"ת מ"מ ממדת חסידות יש לנווע
מפני חשר הרוחים (עיי' מדוסי ריטצ"א מכות כ"א, וצפסקי חוס' שם סי' כ"ז כ"ח, וציו"ד סי'
קפ"א ס"ט), והרב צתשו' חמס סופר (סי' קל"ט ק"מ) הצין צדעת גליון החוס' צמספטים כע"ת
אסור מן החורה, והרב צית הלל (סי' קפ"א) דמספטים כע"ת אית צ"י מוסר צמספטים ל"ת,
והיינו למי"ס הרמז"ס צם' המלות צם' מ"ד וצם' המורה (ח"ג פל"י) שגלות הזקן הי' קשטו ותיקון
לגמלי עכ"ס וכוונריהם, וכונו צציצר הצ"מ (סי' קפ"א) דעמו, שאין כונת הרמז"ס לתת צזה
טעם למלטה, כי מלות מלך היא לנו אף אם לא קדע טעמם, רק הגדיל צזה האזהרה, שמלצד
הללו המפורש צקרא עוד עוצר עליו צללו דמקוטיהם ל"ת. מועתה אפשר לומר דצכוונה אמר
הכתוב צכהנים לשון לא יגלחו לחוד, להרות אזהרה יתרה על כהני ה' לאסור עליהם הגלות
צמספטים כע"ת לפי שהוא חוק כהני חליל, חמנס ליתנהו ע"ז כ"א צאיסור, אבל חיובא למלקות
ליכא רק צתער כישראל. עיי' כריחות (ד"ה צ' זקן אהרן וגו' כשהוא מסתפר וכו' דשקיל צמוזי'.
ועיי' לחס הפנים (סי' קפ"א) דאיכא לחסלוגי צין יצדי חרעא קדישא לחרעא ומכאנא, ומללתי
צמכרצצ"י (פ' תרומה דל"ה צ') חיונו שמי טפות יהצית ל"י וכד אעצב מורה על דיקני' דהיינו
כד הוה מסתער כמד"א ומורה לא יעלה על ראשו: (ז) גרושה מאישה. אין ספק שכל אשה
שמתגרשת ומצלה צין לרלוה צין שלא לרלוה אסורה לכהן, כי מלת גרושה אין משמעושה שלא
לרלוה דוקא, כי מלינו לשון גירושין אף צצבר שהוא לרלוה של חדם, כמו כלה גרש יגרש אחכס
מזה, כי גורשו מומרים, ולאת צכ"י מומרים לחירות מלתא דצצצבה להו הוי, ושדה מוגרש עריהם
(צבר כ"ס ל"ה) תרגום מוגרש רוח (פרייער פלאטץ), וכן ע"י הגט האשה מלאת לה רוחא להנשא
לכל מי שתרלה, עורכתי ע"ז לפי שראיתי לאחד שטעה צזה טעות גדולה). וציצמות ל"ד חמרי'
מאישה (דמיותר, דשפיער דחינה גרשה מאיש שאינו אישה) צא ללמד חפי' לא תגרשה חלף
מאישה פסולה לכהונה, כגון דלמר לה הרי את מגורשת ומני, ואי את מותרת לכל חדם, אש"ג
דלעלמא לא הוי גירושין ולא שרי' לאכסוגי צהן גיעא, לדידי' מישו איפסלא, דאי כהן הוא איפסלא
מני, כפי' הרל"ס והר"ף. ורש"י פי' פסולה לכהונה, אם מת והותרה לינשא (ויש להשעורר לפיכ"י

לחם ימות חקורה לכהן, אי"כ תפשוט ונכה פ"ק לקדושין ד"ג דעניתה הצעל ונתרת), ויקראה ללא
דברה חורה ונאיש המתאחר בחשמו לפרדה מומנו ולעגנה לאוקרה צמיו לכל אדם, לחטו צרשיעא
עסקין, אבל גישה כן מרלונה כדי שלא תהא זקוקה ליבס, שונגרהש בחליו, ומאמינים זה לזה
שיסזרו וישאו זא"ז, אם יעמוד מחליו, ולכן אינו מתיירה לעלמא (עי' בלשון רש"י בגיטין פ"ג ס"ב
ומדפסולה לכהונה חלמא גט הוא, והכא דשרי' לכל אדם וכו' מלשון זה משמע, דכההיא דלי את
מוחרת לכל נמי גט ועל"י הוא אלף שא"ל לה להנשא מלך התנאי ומי"מ אינה זקוקה ליבוס כיון
שהיא מנוגשת מוצעלה), גם לדעת חו"ס' שם (ד"ה אפי') דדוקא לכהונה חקורה נשום לחיסוריה
חמיירי, אבל אם נות מוחרת להתייבס, י"ל שונגרהש ע"ד זה מרלונה, לפי שהיו סבורים לפי דעתם
דמיהי גירושין אלו להפטר מיבס, אף שבאמת אינו מועיל, הכי י"ל לבלי לאוקמי עיקר דרשה
דקרא צאינא רשיעא, ובלד"ל האריך כאן לכתור דעת מהר"ם יפה, ומן המינה שלא התעורר כי
דעת רש"י כמהר"ם, ועי' פני יהושע שם בגיטין שהניח דעת החו"ס' צ"ע דלמאי פשיטא לכו כ"כ
דמוחרת להתייבס הפך דעת רש"י, ויש צענין זה אריכות דברים בחשו מהר"ם לובלין סי' קכ"ג,
וצבית מאיר ססי' ק"ג, ואין נקום לזה לביאור פשט המקרא: (ט) ובת איש בהן, מלת איש הוא
מיותר ודי היה אם אמר ובת כהן, וי"ל מזה מוכרח דקרא לא מייכי צפנוי" כ"א בצדוקה או
כשואה, כי שם בן ובת הוא ושרש צנה, לפי שזרע האצות הם צנוים את ציתם אחריהם, וכנ"ש
מיי שיש לו צנים נקרא צנוי, ומיי שאין לו צנים אינו אלף הרוס, לכן על הוית הצנים נאמר
אולי אצנה מוננה (ראשית ט"ז), ועל המונחן את הכשואין יאמר אשר לא יבנה את בית אחיו,
לכן משפחת האדם יתאר צנס צית כונו צית יעשה לך (ט"ז ד'), ואשר עשה לי צית (מ"א ז'),
ולהיות שבנין המשפחה הוא ע"י האשה תחולת האשה הנשואה צנס צית, כלאמר ציתו זו אשתו,
ואמר וצנית ציתך (משלי כ"ו כ"ז), ר"ל תשא אשה, ולזה תקרא האשה הנשואה גם צנס צת, כנו
לקחה מרדכי לו לבת, וצחקו תשכז ותהי לו לבת (ט"ז כ"ג), כלאמר צנגלה (י"ג), ושם צת
אשר סרס (צמדבר כ"ו) תרגמו אונקלס ושום צת אמת אשר שרת (ע"ש רמב"ן), וכן סופר בספר
הישר ששרת לא הימה צתו של אשר כ"א צתה של אשת אשר. הנה ציבור שם צת כפי ההוראה
החזונית ונשוחפת צת כפי תולדתה, ואשה לפי כשואי, וכן כהן שם צת, לזה הוראה חזונית
וכפולה זו, ע"ש תולדתה מאצ"ב תקרא צת כהן, וע"ש כשואי לאיש לבנות את ציתו אחרי תקרא
צנס צת איש, ובבבטיה (י"ג א') הנושא אשה לש"ש מועלה עליו כאילו ילדה, וצתיקונים (ס"ו ג')
כל אמתא צת צעלה, ולפי"ז ראוי לתרגם, וצת איש כהן (איינע פערערהעליכטע טאָלכטער), הנה
המקרא מנואר כפי קבלת רבותינו, ועי' בסנהדרין כ"א צנס"י ד"ה צת איש כהן איש יתרה:
באש תשרף, פשטות לשון זה יורה שתשרף ע"י נדורת עלים עד שלהב האש יחללה, ומנפש
ועד צפר יכלה, אמנם זה דעת הלדוקים ההולכים אחר משמעות הלשון, האומרים יקפוח צמצילי
אמרות וישרפיה, ודעת רבותינו ששריפה האמורה פה ובכל מיוצי שריפה אינה אלף שריפת נשמה
והגוף קיים, כי משליכין לתוך פיו אצב המותך צאש היורד לתוך מעיו ומורת את בני מעיו
(סנהדרין כ"ג), וזהו האופן הלער מועט ומיקל עליו את מיתתו, ולשון מורת את בני מעיו
שאמרו רבותינו, פ"י הרמב"ם (פטי"ו מנסהדרין), שרפת את בני מעיו ושרפת אותן, וכ"א (מולין
י"ז) צעוף שנפל לאור ונמחרו בני מעיו, ע"ש. לדבריו היה מקום ליישב גם לשון צאש תשרף
ור"ל תחול שרפה מה צחת מאצ"בי הפנימיים הגורמים את המיתה (אנגעצאכטע), אמנם הדבר
צדור שאין כונת הרמב"ם שריפה מנש כפי המונח דצבריו בהשקפה ראשונה, דהא צעוף שנפל לאור
אי"ל לפרש שריפה מנש דצחמום הצני מעיים לזכר עד שנוולו וכשתנה מראיתן טרפה, אף שלא
נשחת ונפחת מהם מחוונה כמנואר שם, ועוד אין לך לער יותר גדולה ומיתה יותר קשה מזה,
כי האצב המותך אם יצא חוץ מעיים, הוא שורף מעט מעט והולך בחלל הגוף הלוך ושורף,
ולא ימות כ"כ מהרה אבל ימיה מיי הלער כוונת יוניס טרם ימות, וזה הפך המכוון מרבותינו, לתחול
עליו למעט לערו צכל מה דאפשר למחר ולהקל עליו מיתתו; והאמת מורת בני מעיו שאמרו
רבותינו הוא כמ"ש רש"י ענין כווייל וקמיטה, כי ע"י ממום האצב המותך, הצני מעיים נקמטים
וככוילים יחד ועי"ז תחצטל מומנו תנועת ונשיבת רוח חיים שצו, ואין לך מיתה קלה יותר מזה;
אמנם באופן זה קשה עליו לשון, צאש תשרף, וי"ל שההוראה העיקרית צשרש שרף הוא ענין
רפיות והפרת העומדת חלקי עלם הדבר, כי האש ירפה כח העומדת יחד עד שיתפרדו כל חלקיו
זה מזה וישבו לבצק ולעפר (אויפלאזונג, אויסאיינלדערערעטונג, טרענונג דער לחאמונענהאנגענדען
צעטשארדטייילע), כצשריפת העגל, שאינו אלף ההתכה או התפרדות חלקיו כמ"ש, והנה צכל
הגשמים שצעולם אשר העומדת העלמית הנוה ד' יסודות הטבעיים שצבה, פעולת האש הוא להפריד
זה מזה וישבו לחסם ואין, (חזה ההצדל לדעתי צין לשון שריפה וצין לשון צעור, צעור הוא השריפה

בזמנית הדבר בכללו, שריפה היא בזמנית חלקי הדבר ופרטיו, דגלשון צעור לא נעלה דעתנו רק הסתלקות הדבר מנגד ומלאות ימותו וזיאתו בגדר ההעדר, כי פעל צער יורה דרך כלל על הסתלקות הדבר, בין הסתלקות מקוויני לבד כמו צעמתי הקדש וכן הבית, שלא נעדר ממלאותו רק מאלו צמקום אחר, בין הסתלקות המלטי כמו ובערת הרע ומקרבן, וכן הסתלקות המלטי הנעשה דבר ע"י האזן; אומנם דגלשון שרף נעלה דעתנו הסתלקות פרטי חלקי הדבר ועלמותו, ואין כן דעת הרש"ם בהבדל צעור ושריפה, ע"ש). אומנם האדם להיותו מנובחר הבכירה, שאין עיקר העמדתו העלמית המכוון זו המצבנות ארבע יסודות שזו לבד כ"א האמורות חלק בשמיותו הכללית עם הכפס הרוחני שזו, והוא העמדתו העיקרית המכוון זו דיליתו לפי מעלתו התכליתית, לכך יתכן זו לומר לשון שריפה גם אם אין האש פועל זו רק פרוז עיקר העמדתו זאת, ר"ל פירוד הכפס מן הגוף, אף שמלקי בשמיותו עדיין דבוקים ואחוזים יחד וגופו שלם כמקדם, וגם התרפות ועזיבתו חלקיו הראשיים העיקרים זה מזה יקרא שריפה כהוראה העיקרית שנלשון שריפה (אויפלאזונג זיינעם לעצנענעטשטאנדטעיהילם); והנה צמול תנועת רוח חיים שבאדם המחילד בקמוט וכוון הבני מעיים הנעשה על ידי אבר מתומם באש קראוהו רבותיו צמס שרפת נשמה, ר"ל פירוד נשמה, וזוהו דברי רבותיו מיושבים על לשון הנקרא, ועוד נראה כי לשון שריפה כאן ענינו גמישה וזליעה (אלירפען, איינשלוקען), ומלשון שריף ליה משרף (נויר ל"ו), כהן שרפתו פה שורפה מ' (ע"א כ"ט), שריף פינכא דדייטש (פענית כ"ד), וכ"ה דגלשון סורי, ולדעתי הוא לשון הנקרא, וכשאו דודו ומקפיו (עמוס ו'), כי ירד שם מן המעברים נפסם באכילה ושמה כמ"ס אוכלים כרים מלאך ועגלים מתוך המצב השומים בזמקני יין, על זה אמר אש ימות אחד מהם יבא אחד מלוהביו שיהיה מצדו בזליה וסביבה ליטול עלמותו, והוא ומקפיו (זיין לעכנענקאסעט), וכן שאר פעלים משומים בהוראת אכילה ושריפה, ומלא אש ומאכל, המציעיר את הבערה, לשרפה, כי יצטרף אש שדה, לאכילה, וישאם דוד ואשניו (ט"ז ה') תרגו' ואוקדיון, כי לא חוכל שאתו (ראה י"ד) לאכילה, ואמר כאן משרף, על זליעת האבר המהותך, וזה נכפעל דומה להרצה נפעלים המורים על המפעל מלד הפועל (כמ"ס צורחא בלא נודעתי), וכלשון שצועה בכל הנקרא שצא נכפעל, חשצע (ויקרא ה'), לפי שאין שצועה מנצמתו ולוון נפשו, שאין להאכיר ט"ס לזטלה, כ"א נכפעל על ידי אחרים שצצוהו והצ"ד ישייבזוהו השצועה, ככה זליעת האבר שאינה מנצמתה ולוון נפשה רק צע"כ, כמ"ס ברכין סודר על לואו ומוטבין לכאן ולכאן עד שפומה את פיו וזו זורקין לתוכו האבר המהותך, לכן זה כאן משרף דגלשון נפעל אף שהוא בזמנית פועל, ומלת באש הוא בחסרון נוסף, כמו הייתה אש אש במקו, לחמות אש מיקוד, ואת האש זרה הלאה שבכולם המוצן גחלים הנושאים את האש, ככה כאן מלת באש הוא בחסרון נוסף, והמוצן זו האבר והעופרת המהותך ונשא האש במוכו, ומנהג הלשון להצר אכילה ושמה באות צ"ת אז יאכל זו, לחמו בלחמי, ושמו ביין מנכתי, דע דזילקוט (בשמיני על פי יצו את השריפה) כתב, משא"כ בשריפת צה כהן ובשריפת אשה ובתה, יע"ש. והוא טעות גדולה שהיא דעת הלוקים הג"ל, ולר"ך למחוק מלת משא"כ, ועי' צמ"כ שומנו העתקו דבריו אלה: (יא) ועל וגו'. באהל הנות (רש"י מרבותיו), מלת על דומה לשרצ פנים ולשרצ צית אשר יורו על התוך הפך החינוך, ואל הקדש פנימה, מצינת ומחזן תלפנו, וכן יורה מלת על, והוכיות הדבר ופנימיותו (דאם אינגעווע), כמו נגינותי נגן על צית ה' (ישעיה ל"ח) בתוך צית ה', והושצמים על צתיים לזטח (הושע י"א) בתוך צתיים, ושמת אוחס על כל אחד, בתוך כל, והוא חלל הפנימי, וכמו שירה שם צית על צינן הנחיות הנייחד לדירה (הוי"ו) כי חנה צית, וכן יורה שם פנימי על הבית הנייחד לדירה כמו כל כבודה צה מלך פנימה, ר"ל כל כבודה לצבת צית מוקם המונע לא להסתלך קרב חולות, ככה מלת על יורה כאן על הבית והאכל ט"ס תוכיותו ופנימיותו המוקף צמחיותו, (ולפי"ז יתכן ששם עלי' שעי"ג הבית אינו מלד שגולין חליו לבד כ"א גם מלד תוכיותו ומחיותו החללי), אומנם לא אמר כאן צית או אהל, כי כיוונת את אינו מלד מחיותו הבית והאכל הלדיים כ"א מלד דבר המאחיל ומלעלה, לכן צמר דגלשון על להורות על התוכיות שצין מעלה ונטה לבד, ועי"כ קרא משמעני מאהל הנות, ומלמור לא יבא, ואין ציאה אלא צמקום שיש זו תוך כהאל צית ומערה, והאכיר זוהו שלא יבא באהל אף על פי שאינו נוגע צמת: גפשות מת. דם מן הנות (רש"י מוצ"ל), וקרא את הדם צמס נפשו ומנוצ"כ כי הדם הוא הכפס, ולזה ישמשו הנקראות לשון שפיכה צמס נפשו אף ללא שפיכה ציה, כמו משתך עלי נפשי, ועמוו משתך עלי דמי (לעצנענקלרט); והמכוון צועל נפשות מת לא יבא, לא יבא חמת דבר אשר מעל לרם מן הנות, כי הדם חסוב כמות עלונו לעיני טוונאת אהל, ובדביעיה דם חלויה נפשו של אדם: (יב) ומן המקדש לא יבא ולא יחלל. ערש"י ונ"ש עליו הרש"ם ובקרבן אהרן ובגדה לדרך, והנה להרצו"ס (פ"ב מציאת מקדש ה' ו' ז', ובסעי"ו ס"י

קס"ה) כוונת המקרא הוא כה"ג מותר לו לעבוד כשהוא אונן על אחרו, ואין העבודה מתחללת, הא אחר אם לא יאל חלל, כלומר כהן הדיוט שהוא אונן אין העבודה מותרת לו והוא מוזהר שלא יעבוד, ואם עבד והוא אונן חלל עבודתו, וימנע מעבודת האונן פסולה, ומק"ו אם צעל מוס שאוכל בקדשים אם עבד חלל, אונן שהוא אסור בקדשים דין הוא שיחלל, ע"ש בדברי. הנה הך ק"ו איתו בתלמודא (זמנים ט"ו) בשם תנא דרב"י, ולר"י אזהרת אונן אינו מוונן המקדש לא יאל אלא מהן הקריצו וקצב מפני איניות נשרפה, ע"ש. והא דנקט הרמב"ם קרא דומן המקדש לא יאל לילפותא דאזהרה, וקא שציק ילפותא דתנא דבי ר"י מהן הקריצו. נראה דזה אינו אלא לרי יוחנן בן זבדקא דקוצר (פסחים פ"ג) דאף בשאין פסולו צבוסו אלא נחמת דבר אחר גם כן ישרק מיד (ערש"י זמנים פ"ד ד"ה קצב מפני הטומאה) אצל לת"ק דכשאין פסולו צבוסו טעון עבור טרה, וכ"פ הרמב"ם פ"ד מה' ק"פ ה"ג, לא נוכל לומר מפני איניות נשרפה, דל"כ אמאי נשרפה מיד היו להם להביטו עד דאחר עבור טרה. לכן נקט הרמב"ם ילפותא דאזהרה לאונן מקרא מוונן המקדש לא יאל. אמנם כיון דצונקרא זה אינו מפורש כ"כ בדביעצד עבודתו פסולה, וכדקאמר תלמודא התם ר"א מ"ט לא אמר מוונן המקדש לא יאל, אמר ליה מי כתיב הא אחר שלא יאל חלל, לכן לירך הרמב"ם לזה הך ק"ו ליליף מיניה דביעצד חלל, (ואפשר דמאי דקאמר תלמודא התם, דלתנא דבי ר"י אין האזהרה מוונן המקדש לא יאל, חלול צבוס' כתיב ציה, הוא בלשון תמיה, כלומר אטו כתיב צבוסיה דקרא דביעצד חלל), והדברים פשוטים עד מאד דעת הרמב"ם, ולא כמעוררתי לכותבם, אלא מפני שראיתי להרצ צבוע ציהודה צבוק ספרו, שמתקשה דעת הרמב"ם דיליף פסול לעבודת אונן ומק"ו דצב"ג כתיב דבי ר"י"י הא לדרייה אזהרת אונן מהן הקריצו ומפני איניות נשרפה וע"כ קוצר איניות לילה מדברי תורה. והרמב"ם פסק איניות לילה אלא מד"ם, וקושיא זו חמורה ועמומה כ"כ לדעתו עד. שמהפך מפני זה גרסא התלמוד שלפנינו, ע"ש. ולדעתו אין כהן התחלת קושיא, ולהרמב"ם אין האזהרה מהן הקריצו אלא מוונן המקדש לא יאל : (יד) חללה. שטולדה מפסולי כהונה (כ"ט"י) כוונתו שטולדה ע"י ציאת פסולי כהונה כגון אלמנה לכהן גדול גרושה לכהן הדיוט, ולא שטולדה מאיסורי או פסולי ציאות ישראל. אמנם גם אשה שנבעלה לאחד מפסולי כהונה היא עלמה נתחללה צביאה זו והוי' חללה, כמ"ש דש"י (פ"ו) צבוק הדיוט. (קרנן אחרן ודליל דלא כרא"ם), וכן בקדושין (ע"ז צ') מצואר דחללה דקרא דילן הוי' שנבעלה לפסולי כהונה, דלמרי התם הוי' חללה מנו דלחוסף איסורי וכו'. והנה אה"כ וגרסה ותללה צו"ו ובתלת זונה הסקרי הכתוב אוח וי"ו, ויג' צבעונו לדעת הרמב"ם (צפמ"י מאיסורי ציאה ה"א) דנת ישראל שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מותרת להנשא לו מכל מקום נקראת זונה, וכיון דחללה דקרא דילן היינו שנבעלה לחלל ומבעילה זו עלמה נעשית זונה, לא דמי לגרושה וחללה, דבהו היה מעשה אחר ונעשה, אחר שנתחלמה נהגרשה מפני, ואחר שנתגרשה נבעלה לחלל דהוי צה מעשים חלוקים, לכן חילקם קרא צו"ו, אצל זונה הוית אף צלא מידוש מעשה אחר שנתחללה, דעיד שנבעלה לחלל, נעשית חללה חונה צפעס אחת, לכן הסקרי אוח וי"ו, ולפ"ז מה דאמר תלמודא התם בקדושין דזונה הוי' איסור מוסיק, ה"ה דהוי מלי למימר דהוי איסור צה אחת דצביאה אחת נעשית חללה חונה, ולכ"ע איסור מע"א, וקל לרומא אמרו דהוי איסור מוסיק דומי' דגרושה וחללה. אמנם לדעת הראב"ד שם שציאת החלל אין פוסלה לכהונה משום זונה רק משום חללה, ע"כ זונה דקרא צביאתה אחר שנתחללה צה' מתייצי כרימות וכוונה, דהוי צה מעשים חלוקים, אם כן לריך טעם על חסרון הוי"ו: (יח) לא יקרב. יקרב קנא אזהרה שלא יעבוד כהן צעל מוס קצוע, לא יקרב תניינא אזהרה שפי' לצעל מוס עובר (ת"כ), וכ"כ הרמב"ם פ"ו מצבאת מקדש; ונראה לי דמלת יהי דבקרא קנא יורה ע"ז, שמשאטו על הקביעות, כמו ואשים את הלוות צבוק גוי ויהו הם (עקב י'), ושחים עשרה אצנים הקים ירושע צבוק היקדן ויהיו שם (יהושע ד'), לכן אוקומה לקרא קנא צמוס קצוע, ובתניינא דלימא למלת יהיה צמים שאינו קצוע; ורש"י שפי' לא יקרב תניינא אינו דין שיקריב הוא ע"ד הפסטי, דלשון כי משמע שהוא נתינת טעם, למה לא יקריב לפי שאין מן הראוי שיקריב צעל מוס, כענין הקריצהו נא לפשתך, והרא"ם סתב צטעס רש"י דאם כן חתיי למה לי, צמכ"ח נתעלס ממנו דברי ת"כ ה"כ, ולרבותינו אין מלת כי לנתינת טעם כמו לרש"י, אצל ישמע כמלת כן, ומשאטו על שמוס זה (מ"א ג') אחת אומרת לא כי דתרגומו לא כן, והרבה ישמשוהו חכמי המשנה כאמנם (צ"ק פ"ג) והמזיק אומר לא כי אלא חס הויזיק, וטעמו כהן לחבר שני המשפטים האלה ולייחסם זע"ז צבחינת הדמיון והשוואה, כמו שנעל מוס קצוע לא יקרב כן צעל מוס עובר, (עמ"ש ויגש מ"ו ל"ד כי תושבת מנכים): (כ) מרוח אישך. אשך שם לציני זכר המעורות בגדין עם הגיד (והוא נדף) עם שך צשיין שמאליית שענינו סביבה ומזור, ואיפלגו תנאים (צבורות מ"ד) צפידות מרוח אשך, לת"ק הוא מי שאין

שאינ

שלין לו זינים או זינה אחת, ולדעתו יהיה מרות אשך מלשון רוחה שיש זכרים רוח מוקס, ולרי הוא שנתנה ונשלטו מלשון וימרו על הסמין (ישעיה ל"ח) שהמים שרש נוסף, ולריע הוא מי שאשכיו נפחיתו ע"י הרוח המוקבר בהם, וזלת רחצי"ל ללא משמע ליה שיהיה מרות לשון רוח או מרות לפי שקסה לו דדברי סמיים לכן גרע ומוסיף ודורש, ע"ש:

כב (ב) ויגזרו מקדשי בני ישראל, יגור אל הכהנים שיפרכו מן הקדשים, ואינו מנואר בקרא מנה יהיו פרושים, לכן יוספו המפרשים שציינו מומאחס יהיו פרושים מלשפתם בקדשים, והוא הענין המדובר ממנו אח"כ בפרשה, וכ"ד רבותינו (בנהדרין פ"ג ז') ושמא ששיעם; אמנם (זכמים ט"ו ז'), יליף לוי ממקרא זה, אז מעבד ממלל את הקדשים ופוסלן, ופירש"י שם דה"ק קרא, וימרו מקדשי, הכהנים יתחשקו במומאה מכל קדשים. בני ישראל ולא ימללו, והזרים אף הם יגזרו כדי שלא ימללו, ופירוש זה דמוק מאל, דא"כ אורח וי"ו צמלה ולא יתכר; ולולי דגזרו הייתי אומר דללוי אין המקרא מדבר כלל מהפרכת הכהנים מקדשים ציני מומאחס, רק מהחשקת הזר מלעשות עבודה בקדשים, ופירוש. וימרו מקדשי בני ישראל, צני יהיו פרושים מן הקדשים, מלחז בני ישראל, מוכב על וימרו, כמו (רושע ח') לי חשקו אלי ידענך ישראל, שאלות ישראל מוכב על לי חשקו, (וכן בחשתי י"ז ה'), וחזרו צניי שלמים לה' ארוח, מלת ארוח מוכב על חזרו, וכן (לקמן ט"ז), ולא ימללו את קדשי בני ישראל, פי' הרצבן מלת צניי מוכב על וימללו וכו' וכו' אמר, ולא ימללו בני ישראל את קדשי, וכן כאן כאלו אמר. וימרו צניי מקדשי, ואין טענה ממלת מקדשי שהיא כסוף, כי בא הכסוף במקום נספר, כמו שכתוב בזהלים (שופטים ט'), יורדי אל אבני צור (ישעיה מ"ד), מלוגי שקופים אמונים; והנה לפי המבואר שביעין למאמר המוקבר הוא נביא צבורו טעם ומסיק מנה שלפניו (עמ"ס במספטים עד מה חיים), גם כאן מאמר ולא ימללו את שם קדשי שהוא באתחם הוא מאמר מוכב לנאר טעם חירות הזר בקדשים כדי שלא ימללו, ומאמר אשר הם מקדשים לי ממוכר אל מה שלפניו, אם כן מלת מקדשי נספך אל אשר הם מקדשים לי, כי כבר מלאנו פנייתו במלת אשר, מוקס אשר דבר המלך (אסתר ד'), מוקס אשר אנשי העלך, מוקס שיפול העץ; ובהשקפת עונק כוונת המקרא אין כאן הסוף הלשון, כי אשר שהמכוון זה, שבעל הקרבן עלמו אף שהוא הקדשו בכל זאת יהיה פרוש ונבדל מעבודתו, והיה ראוי לומר וימרו צניי מקדשים, ואמר בלשון קרה וימרו מקדשי צניי, וטעמו שצניי יהיו פרושים מקדשי עלמון (אזגנוזאנדערט פלן איהרען הייליגהיימען זאללען דא זאסע ישראל'ס זיין), ומלת צניי משמע לשלפניו ושלפני פניו, ולפי"ז מלת מקדשי הוא נספך כמשפטו. והנה לרש"י לריך לפרם המקרא, ורש"י כ' אהיר דזה שלא יחשבו הכהנים שלגורל מנלמם יהיה קדשי העם כחולין אלם (כענין ונורה לחלמיד אינו מנורה לרב), ואמר ולא ימללו וגו' אשר הם וגו' ר"ל לא ימללו את שם אורח ההקדש שישראל מקדשים לי שקראו עליו שם קדש: (ג) אשר יקרב, אין קריבה זו אלם אכילה והאזרה מלכחול קדשים במומאה (רש"י מרבותינו), ומלאנו לשון קריבה שליין טעמו על הקריבה לזדה כ"א על המעשה המחילד ממנה, כמו כל קרבן אליך (תהלים ל"ב), שטעמו על מעשה הספקד והגוף, ואזימולך לא קרב אליה שמוכונו מעשה השכיבה, קרבת זיוס אקראך (איכה ג'), למעשה העזר והיטועה, וכן כאן הקריבה לזכר מאלל היא למעשה המחילד ממנה והיא האכילה: (ד) בקדשים לא יאכל עד אשר ישרה, כל הפרשה מדבר בחרומו ופרטיי במעשר וקדשים (אגרי"א) צין ונורע מוכב דלאו צר קרבן הוא, צין מנורע מוחלט דצני קרבן, צין אז בעל שתי רחיות דלאו צר קרבן הוא, צין אז בעל שלם רחיות דצני קרבן, לא יאכלו בקדשים, צין קדשי חזקת צין תרומה צין מעשר עד אשר ישרה, כדן פהרה האמורה בכל אחד מהן, דהכך דצני קרבן לא יאכלו קדשי חזקת עד אשר ישרה, ואפילו הכך דלאו צני קרבן כינוי לא יאכלו מעשר עד אשר ישרה בציבילה, ומתוואה לא יאכלו עד אשר ישרה בציבילה והערב שמש; בקדשים האמור כאן כולל קדשי חזקת תרומה ומעשר, וכן ישרה כולל הפרשה האריכה לכל אשר, לאכילת קדשי חזקת הפרשה היא אשר הבאת כפרה, לאכילת מעשר הטבילה לזדה הוי' פהרה, ולאכילת תרומה הטבילה וביאת שמש נקראת פהרה. (עי' יצמות ע"ד ע"ה לתדריי בזב בעל שתי רחיות וצמורע מוכב, ולתנא דפליג עליו בזב בעל ג' רחיות וצמורע מוחלט ע"ש וצמות' ד"ה דלי מעד): (ו) ושמאה עד הערב, הכיזי מתקשה כיון דקרא הזכיר או בחרם. שהוא (לרש"י ומ"כ) צמת איך יאמר וממאה עד הערב, הלל כל הנוגע צמת טעם מומאה שצפה ולריך האלה שלישי וצניי ע"ש דגביו, ויגל דמי יימר לן דקרא דלין נסח אשר תגע צו הוא מאמר כולל הפדמים הקדומים, לומר אשר שפרם הנוגע צמנה כסח והאיש אשר תלא ממנו ע"י, והנוגע צמריך ובאחד עם, ימור לפללס יחד בפקוק זה לתרוך משפט המומאה וממאה עד הערב, עד שיקפה הא הנוגע בחרם מה מומא מומאה שצפה, כי באתה קרא דלין הוא מאמר מיוחד לעלמו להורות דבר סדמ, ופי' נסח